

ВІСНИК ЯЗЕЄЖЕРЯЛД

-VISNYK

*Свобода народам!
Свобода людині!*

Спілено - політичний місячник.

ЗМІСТ

** — Наслідки „співіснування” Америки з Москвою	1
Д-р П. Мірчук — Пророк національного відродження України	3
Д-р Д. Донцов — Чи єм був старий великоїнський Київ	5
Д-р М. Кушнір — Советська виховна система	11
Д-р С. Галамай — Революція в науці	16
** — З відозви „Крилатих”	17
В. Давиденко — Хрущовський курс національної політики 18	
Проф. М. Величківський — Криза в сільському господарстві ССРР	23
Петро Кізко — „Па-па!”	24
Ікер — Прогресивний	28
** — Преса про АБН	29
** — Що робити далі?	30
** — В Детройті успішно відзначили 20-ліття АБН	30
** — З життя Йонкерсу, Н. Й.	31

ОРГАНІЗАЦІЯ
ОБОРОНИ
ЧОТИРЬОХ
СВОБІД
УКРАЇНИ

КОЛЯДА НА ВІЗВОЛЬНИЙ ФОНД 1963

ДЖЕРЗІ СІТІ, Н. ДЖ.

По \$ 4.00 — І. Костюк.

По \$ 3.00 — І. Вішка, І. Полюга, С. Мухн, Я. Бачинський, Т. Гіль, І. Петрівський, Д. Вох, М. Шеремета, М. Гайдук, М. Коралишин, Нітенко, І. Кулиник, П. Беген, В. Гадевич, П. Костик, І. Микитюк.

По \$ 2.00 — П. Палка, П. Такой, Я. Чміль, І. Цигильницький, І. Тинда, О. Зидик, П. Ляхоцький, І. Ілечко, Шевчук, Кокосенко, А. Ярема, В. Полегенський, А. Кадринський, В. Вакарук, Лазорчик, О. Бачинський, В. Г., І. Чопляк, М. Попович, А. Гавур, С. Гнатишак, Я. Сипко, С. Білик, Янко, А. Сисун, О. Колодій, Г. Ференц, С. Ференц, М. Цалко, В. Семеgeн, Кvasниця, Ю. Дубецький, А. Демченко, Ф. Колодій, Я. Іваницький, Т. Штампіль, В. Вох, І. Терлецький, В. Литвинка, Баран, Карій, М. Швед, М. Миколин, О. Кейса, В. Гузар, М. Коць, Коханівський, Романів, Р. Слиж, І. Питришин, І. Нінка.

По \$ 1.00 — Загайкевич, Я. Ласій, В. Бридун, П. Гавелко, І. Вірт, Головчак, Я. Яцинський, Адамчак, Н. Н., Ваник, Ф. Полегенський, О. Одуляк, Іванчик, І. Струк, Тарновський.

ПАЛАТАЙН, ІЛІ.

Збіркова листа ч. 531. Збірщик Ф. Семчишин.

По \$ 10.00 — Семчишин Ф., Бацвин В., Васьків О., Тихий М., Коцко І., Брагар В., Хованець.

По \$ 5.00 — Гасюк П., Стефінів Т., Кузімяк А., Петренко А., Яхнів П., Комар Ф., Ройтер В., Гедзик С. Глюс М., Банчак М., Горбовий П.

По \$ 4.00 — Лисович М.

По \$ 3.00 — Шевчук С., Гедзик В., Дидуна І.

По \$ 2.00 — Пахучий В., Запорізький М.

АМСТЕРДАМ, Н. И.

Збіркова листа ч. 378. Збірщики: п. О. Пащак, п. Семен Когут, п. М. Кривулич.

По \$ 5.00 — Володимир Гнатківський, Михайло Мельник.

По \$ 2.00 — Дмитро Олійник, Осип Пащак, Семен Когут, Мирон Кривулич, Семен Гнатківський, Василь Труфим, Самко Густав, Ярослав Дулиш, Іван Дух, Іван Пастернак, Константин Стефінів, Теодор Федаш.

По \$ 1.00 — Василь Яремишин, Михайло Могила, Іван Панчошак, Михайло Гукевич, Іван Желяско, Григорій Федорончук.

Збіркова листа ч. 379. Збірщики: п. Осип Пащак, п. С. Когут, п. М. Кривулич.

По \$ 10.00 — Іван Коваль.

По \$ 5.00 — Мирон Свідерський.

По \$ 3.00 — Константин Бішко.

По \$ 2.00 — Іван Мандро, Іван Семчук, Мирон Комаринський, Матвій Мелешко, Дмитро Качуровський, Петро Зенич.

По \$ 1.00 — Николай Андрухівський, Дмитро Римарук, Іван Вільчинський, Василь Гупаловський, Марта Парашук, Василь Селедець.

Збіркова листа ч. 376. Збірщики: п. В. Варшона, п. Т. Федаш, п. Я. Дулиш.

По \$ 5.00 — Юрій Грицай.

По \$ 3.00 — Степан Гребінчак.

По \$ 2.00 — Володимир Варшона, Володимир Вересок, Пилип Сомик, Тома Пушкар, Марія Сайсик, Анна Михальчишин, Осип Макаровський, Ігнатій Бабак.

По \$ 1.00 — Яків Якимів, Михайло Мисак, Олекса Пристай, Василь Михайлюк, Іван Гриців, Роман Корункевич, Василь Ільницький, Павло Войціховський, Анастазія Макаровський, Олекса Береза, Володимир Юркевич.

Збіркова листа ч. 377. Збірщики: п. В. Варшона, п. Я. Дулиш, п. Т. Федаш.

По \$ 2.00 — Катерина Перець.

По \$ 1.00 — Григорій Ільницький, Марія Юркевич, І. П., Іван Вон-Статіно, Роман Бабала.

БАЙОН, Н. ДЖ.

Збіркові листи чи: 381, 382, 383, 384, 385.

По \$ 10.00 — В. Білик, С. Домарецький, М. Голубець, О. Пасічняк, М. Солонинка, М. Драганчук, Йо. Комарницький, М. Пукас, М. Сірий, М. Шкодин, М. Кормелюк, Укр. Нар. Дім, Укр. Народний Союз В. 380.

По \$ 5.00 — М. Білик, І. Задорожний, В. Федорик, М. Кравчук, К. Івасюта, М. Хмельницький, М. Дильтчук, І. Лабай, В. Віntonів, В. Когут, М. Шишка, В. Петрінчак, М. Дворський, Д. Чиж, В. Фесю, І. Свищук, В. Швидко, Т. Музичка, В. Шклярський, В. Гальма, З. Сірий, І. Бахурський, М. Букшований, Д. Бойчук, М. Пилипчій, Я. Шеремета, М. Писарський, М. Згоба, С. Зелінський, Е. Козак, В. Мартинів, А. Пахолок, В. Но-віцький, М. Солонинка, П. Буковинський.

По \$ 4.00 — С. Тріска.

По \$ 3.00 — Л. Залеский, Я. Сірий, І. Томський, Ю. Грабовецький, О. Драганчук, С. Якимець, С. Думський, М. Смерека, К. Кушнір, В. Іванишин, І. Ванько, П. Юрчишин, Ф. Сорочин, М. Капуста, І. Кормелюк, Л. Федак.

По \$ 2.00 — Д. Драганчук, Я. Лаврів, П. Скоблик, Ю. Валко, Н. Жолківська, К. Капець, І. Шкапяк, М. Андрушин, Д. Липовий, О. Букшований, В. Воронкевич, С. Готра, І. Кушнір, М. Онисик, Т. Драганчук, І. Язвінський.

По \$ 1.00 — М. Зарічний, Д. Воробець, В. Паливода, В. Кичула, І. Керницький, І. Фенцула.

МИНЕАПОЛІС

Збіркова листа ч. 401. Збірщик Теодор Воляник.

По \$ 5.00 — Ю. Фішер, С. Тринка, В. Микуляк, М. Муха, Ю. Никифорук, К. Сокольчаник, М. Вовчик, В. Яблонський, І. Марців, В. Сас, Т. Воляник, А. Гнатів.

По \$ 3.00 — І. Артим.

По \$ 2.00 — О. Годук, П. Малицький, А. Сігерич, Б. Гуцал, В. Микуляк, Б. Цюрапайлович.

По \$ 1.00 — В. Пакуляк.

Збіркова листа ч. 407. Збірщик Михайло Січ.

По \$ 5.00 — Михайло Січ.

По \$ 1.00 — Микола Тютюнник, Іван Максимків, Гриць Кузь, Прокіп Кvasниця, Степан Михайльонка, Т. Петрусь, Л. Маковецький, М. Гук, М. Крищишин.

(Продовження на стор. 32-ї)

ВІСНИК

В КРУГОВОРОТІ СВІТОВИХ ПОДІЙ

НАСЛІДКИ „СПІВІСНУВАННЯ” АМЕРИКИ З МОСКВОЮ

Наши сподівання, що передвиборча кампанія в ЗДА пожавить дискусію в американській пресі на тему внутрішньої й зовнішньої політики і винесе на денне світло не одну справу, про яку звичайно американці не люблять говорити, виявилися оправданими. Це стосується насамперед до прилюдної критики зовнішньої політики ЗДА, критики, що в останньому часі стала особливо гострою та відвертою.

Під обстріл прийшла насамперед засада „співіснування” з комуністичною Москвою, яку американські політики останнім часом обернули на приязнє співіснування, і концепція вигравання Москви проти Пейпінгу. Це — основні засади зовнішньої політики теперішнього уряду ЗДА. Ці засади мають чимало палких оборонців серед американської політичної верхівки. Але тепер почала американська преса з усією відвертістю вказувати на трагічні для ЗДА наслідки такої зовнішньої політики у відношенні до Москви.

Дуже цікавою під цим оглядом є, наприклад, стаття в американському тижневику „Ю. С. Ньюз енд Ворлд Ріперт” з 10 лютого п. з. „Невдачі ЗДА”.

Кривава данина московському змісі

Автор статті пише з гіркістю про наслідки „братання” з Москвою:

„Американська політика у відношенні до зовнішнього світу спирається на концепцію „дружби” (“togetherness”) з москалями. 28 січня ц. р. москалі відповіли на це — зістріленням вишкільного літака американської армії, що перелітав понад Східньою Німеччиною. При цьому згинули два американські капітани й підполковник. Ці три нові жертви підвищили кількість американців, що згинули у висліді зістрілювання москалями американських літаків над територією СССР і його сателітів — до 70. До цього треба додати коло 100 американців, що

згинули від 1950 року у висліді зістрілення американських літаків над територією комуністичного Китаю та північної Кореї”.

Так ото платить американцям за дружбу московський „товаріш”. Зовсім так, як той казковий змій, що засівся був біля воріт міста і ждав, щоб „заприязнені” з ним мешканці міста слали йому на пожертя своїх синів і дочок.

В'єтнам став одним із найбільш запальних місць у світовій політиці. Ця розмірно невеличка країна на південно-східному розі Азії має дуже важливе стратегічне положення: це — мостовий причілок на шляху до Індонезії, Філіппін, Австралії та запілля Бірми, Сіяму, а в дальшому й Індії. Тому, коли в минулому десятилітті Франція скалітулювала була перед революційними силами своєї тодішньої колонії Індо-Китаю, і В'єтнам, найбільшу частину Індо-Китаю, розділено на північну, комуністичну, і південну, демократичну, ЗДА стали посилено допомагати південному В'єтнамові всім, чим могли. В останньому році ця допомога становила кругло півмільярда доларів у готівці, харчах та зброй.

Згідно з умовою великорівнів, що вирішували долю Індо-Китаю, комуністи зобов'язалися залишити Південний В'єтнам в спокої. Та на ділі вони зорганізували там сильну партизанку з ціллю поширити комуністичне панування й на цей стратегічний причілок. Щоб здавити ту партизанку, ЗДА дають Південному В'єтнамові додаткову допомогу зброєю та амуніцією і вислали туди кілька тисяч військових дорадників і з'єднання гелікоптерів. Однак, замість сподіваних успіхів, приходять щораз поважніші неуспіхи. Сили комуністичних партизанів зростають, вони диспонують кращою зброєю й переходят в наступ.

Хто ж підтримує їх? Відкрито — Північний В'єтнам. Відкрито підтримує в цьому Північний В'єтнам комуністичний Китай, а тому здавало-

ся б, що з ворожості до комуністичного Китаю, про яку так багато говориться в Америці, Москва мала стати по стороні Америки або бодай заявитися нейтральною. Але виходить зовсім не так. Недавно представники компартії Південного В'єтнаму склали візиту в Москві, і не кому іншому, як власне московським комуністам, висловили подяку за визначну допомогу в їх боротьбі проти „американських капіталістів та їхніх в'єтнамських наймитів”. А коли американці висловили думку про можливість перенесення війни на терен Північного В'єтнаму, щоб зліkvідувати там комуністичний уряд, як спричинника заколотів у Південному В'єтнамі, то Хрущов висловив... гостру пересторону американцям, погрожуючи прямою допомогою в такому випадку в'єтнамським комуністам.

Значить, клопоти ЗДА у В'єтнамі це — наслідки „приязного співіснування” з Москвою.

У Ляосі і Камбоджі так само, як у В'єтнамі: Хрущов, червоний цар Росії, аж надто одверто нацьковус тамошніх комуністів та їхніх попленаців проти „американських імперіялістів”, щоб скрізь, де тільки можна, створювати клопоти для ЗДА.

Індонезія, колишня колонія Голландії, завдачує свою незалежність головно Америці. Бож власне ЗДА у найкритичніший для індонезійських самостійників момент змусили уряд Голландії відкликати сильні „поліційні” з’єднання, вислані для здавлення повстання, випустити з тюрем індонезійських провідників і погодитися на визнання повної незалежності тієї країни. Американські політики були певні, що Індонезія з вдачності за це стане одним із найвірніших союзників, тим більше, що ЗДА дали новій індонезійській державі значну допомогу в харчах, товарах, готівці, зброї.

Надиво, вийшло зовсім інакше. Приязнь індонезійців до ЗДА дуже скоро прохолола і обернулася у ворожість, що чимраз кріпшає.

“VISNYK” — “THE HERALD”

Published by Organization for Defense of Four Freedoms for Ukraine, Inc.

Monthly except July and August when bimonthly.
Second class postage paid at General Post Office,

New York, N. Y.

Board of Editors

Address: P. O. Box 304, Cooper Station,
New York 3, N. Y.

Що чи хто є спричинником всього цього?

Не треба аж надто глибоко досліджувати цю справу, щоб побачити безсумнівний факт, що все це — вислід кириної роботи Москви, роботи, пляново й послідовно веденої тоді, коли Америка у відношенні до Москви проголосила їй почала щиро проводити політику „приязної коекзистенції”.

У Конго ЗДА докладали й докладають особливо багато старань, щоб допомогти цій недавній бельгійській колонії устабілізуватися як самостійна держава. ЗДА хочуть приєднати собі, як щирого приятеля, хоч одну із кільканадцятьох новопосталих африканських держав. Та недавно конголійський уряд викрив добре підготовану змову, що мала за ціль зліkvідувати теперішній, приязній Америці уряд і настановити комуністичний уряд. Вийшло на яв, що організатори тієї змови були... московські офіційні „дипломати” в Конго. Розкритих у тій дії „дипломатів” негайно викинено з Конго. Але це далеко ще не зліkvідувало нових, серйозних для ЗДА клопотів у тій країні, зорганізованих Москвою в період посиленої „приязної коекзистенції”.

Кубу використовує Москва щораз нахабніше як випадову базу проти ЗДА. Здоровий розум каже, що в той час, коли Америка так щиро і наполегливо старається допомогти Москві виправтуватися з її важких економічних клопотів, Москва повинна із вдачності за це бодай прооко перестати підтримувати Кубу. Тим часом Москва якраз тепер скріпила всесторонню допомогу Кастро, влаштувала йому демонстраційно приязнє прийняття в Москві та вимахує Америці попід носом атомовою зброєю й вигукуює: „Геть руки від Куби!” Минулого місяця, коли в американських територіальних водах, придержано кубинські рибальські човни, що з провокаційною ціллю туди заплили, московська преса накинулась на ЗДА в надзвичайно вульгарний спосіб, називаючи американців піратами, розбишаками, гангстерами.

Такі провокації можуть проводити большевики безкарно тому, що ЗДА проголосили їй щиро здійснюють політику „приязної коекзистенції” з Москвою.

Панамський конфлікт мусів би залишився тільки прикrim „родинним спором” американських держав. Звичайна політична пристой-

Д-р Петро Міргук

ПРОРОК НАЦІОНАЛЬНОГО ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ

(У 150-ліття з дня народження Тараса Шевченка)

Тарас Шевченко для знавців поезії є одним із найбільших у світі мистців слова; для інших — він визначний мальяр; для революціонерів — він борець за справедливий соціальний лад і взірець сміливого й незломного борця за Правду; а для всього українського народу Шевченко — пророк національного відродження.

Його голосний поклик „Вставайте, кайдани порвіте!” задзвенів у тогочасній мертвотній тиші направду як щось надприродне. То ж був час найважчого лихоліття українського надоду, найглибшого занепаду самостійницьких прагнень. У незчисленних қривавих січах з ляхами та москалями в періоді гетьманщини він важко знемігся; у важких внутрішніх роздорах затъмарилася чіткість цілей боротьби, а через те послабла й тугість духа. Страхітлива Руїна обезлюднила розлогі простори України, а в душі тих, що залишилися в живих, насипала по-

ність мала б змусити Москву стати остеронь того конфлікту. Однак, Москва нахабно втручається в той спір, нацьковуючи роздразнених панамців проти американців і у своїй пропаганді та в своїх виступах в ОН представляє їх як агресорів та імперіялістів, які, мовляв, топчути суверенні права панамської нації.

Так ото відплачується Москва Америці за її „приязну коекзистенцію”.

Кіпр доповнив цей довгий список виявів московської гадючої заплати. Важкий конфлікт між греками й турками на Кіпрі створив для ЗДА надзвичайно клопітливу й дуже небезпечну проблему. Цей конфлікт може привести до збройного зудару Туреччини й Греції, а це означало б провал НАТО на просторі Середземного моря. ЗДА негайно заангажувались у поладнанні спору, але дістали несподівано дошкульний удар від... Москви. Бо Хрушчов відразу вstromив туди свої пальці, нацьковуючи кіпрських греків проти ЗДА й намагаючись розбурхати до крайності той конфлікт. Атеїстична Москва простягнула „допоміжну” руку грецькому архієпископові Макаріосові, аби ли-

пелу зневіри. Усе це використала Москва для того, щоб українські народні маси закути в кайдани кріпацтва й повної безпросвітності, а провідну верству або змосковщити, або стероризувати докраю.

В другій половині XIX століття виявом найбільшої відваги, яку лише дехто із горстки тодішніх українських патріотів зважувався задемонструвати, було — заговорити про славне минуле українського народу. І то тільки як про минуле; пов’язувати те минуле із важкою сучасністю та з сміливими сподіваннями на краще майбутнє не зважувався ніхто. Нікому з тодішньої української інтелігенції — зрештою, так жахливо нечисленної — і на думку не спадало підносити вимогу відновлення державної самостійності України, та ще й шляхом революції. Суттю українського патріотизму вважалося тоді зберігати українські народні звичаї, списувати українські народні пісні, казки, при-

ше завдати той дошкульний удар ЗДА у час, коли, здійснюючи політику „приязної коекзистенції”, вони допомагають Москві, чим можуть.

Дефетизм, чи остерога на часі?

У зв’язку з виборчою кампанією американська преса почала виразніше й гостріше звертати увагу на всі ці страхітливі наслідки „дружньої коекзистенції”. Це викликало деяке подразнення в членів Уряду. Президент Джансон в одній із своїх заяв затаврував „алярмістів” як людей, що приносять шкоду, а не користь Америці.

На нашу думку, заява президента Джансона абсолютно правильна, якщо її розуміти правильно, а саме, що вона стосується тих, хто вичисловання страхітливих для ЗДА наслідків „приязної коекзистенції” закінчує дефетистичним „усе вже пропало!” і „не тратьмо, куме, сили, спускаймося на дно!” Але коли хтось вказує відверто на всі ці наслідки політики „приязної коекзистенції” для того, щоб опам’ятати американських політиків поки ще є час, то це не дефетизм, а — здорована остерога на часі.

повідки, бо думка про те, що Україна є невід'ємною частиною Росії, залишилася позадискусійною правдою.

І в такий момент залунав могутній поклик молодого Шевченка: „Еставайте, кайдани порвіте і вражою злою кров'ю волю окропіте!”

У своїх історичних і політичних поемах Шевченко виклав у поетичній формі політичне „вірую” новітнього українського націоналіста-революціонера і накреслив програму дії, ціллю якої мусить бути „в своїй хаті своя правда”, „без холопа і без пана”, тобто: самостійна українська держава із справедливим соціальним ладом, що випливає з притаманного українському народові розуміння Правди.

Уже в першій своїй великій історичній поемі „Гайдамаки” Шевченко спалахує гнівним обуренням проти всіх тих, хто намагається знецінити й знеславити великих борців за українську правду, за волю і за справедливість. Тим, хто намагається представити гайдамаків розбійниками та руйніками, Шевченко відповідає:

Брешен, людоморе!

За святую правду, волю розбійник не стане,
Не розкує закований в вали кайдани
Народ темний. Не розіб'є живе серце
За свою Україну!

Своїм же землякам, що безkritично сприймають ворожі наклепи як правду, бо для них все, що скаже чужинець, це „мудрість” і „історична правда”, робить Шевченко терпкій, але слушний закид:

Якби ви вчились так, як треба,
То й мудрість би була своя.

Шевченко ставить чітко перед очі всім українцям правду, що Москва для них не „отечество”, але той самий кат, який закув український народ у важкі кайдани неволі і смокче з нього, як опир, кров, і тому закликає ввесь український народ до рішучої боротьби проти Москвщини. Всіх тих з-поміж українців, хто вислуговується ворогам України, він таврує як „варшавське сміття, грязь Москви”, як „дядьків отечства чужого”. „Свою Україну любіть, любіть її во врем'я люте!” — звертається він до кожної української людини, зазначаючи виразно, що правдива любов до України це не жалісливе співчуття, але активна дія, боротьба за її кращу долю. Фізичній силі ворога він протиставить моральну силу нашої правди:

Борітесь — поборете! Вам Бог помагає!
За вас сила, за вас воля і правда святая!

В основу боротьби ставить Шевченко ідею української нації, подаючи її дефініцію поетично, як „і мертвих, і живих, і ненароджених земляків моїх в Україні і не в Україні сущих”, тобто моральну єдність сучасних, минулих і майбутніх поколінь української спільноти.

З малою дитиною Тарас Шевченко відчував на собі важкий тягар соціальної несправедливості, соціального поневолення. Тому й боровся все своє життя за знищенння кріпацтва, за вільність і рівність усіх людей, за справедливий соціальний лад. Та разом з цим він ніколи не дав собі соціальними проблемами прислонити національного ідеалу.

Саме в той час у середній і західній Європі залунали кличі клясової боротьби, почали ширитися ідеї комунізму, і їх відгук доходив і до Росії. Та Шевченко рішуче відкидає їх як принесену „з чужого поля великих слів велику силу, та й більш нічого”. Кличеві всеросійської єдності він протиставляє „свою хату”, тобто власну, ні від кого незалежну українську державу, а чужим концепціям соціального ладу — „свою правду”, тобто лад, спертий на українській духовості. Він гостро картає ту українську інтелігенцію, що „з братів незрячих грекосіїв”, шкуру деруть; але ніколи, ні словом не озвався в нього поклик до клясової боротьби українських гноблених селян проти українських „панів”. Навпаки, він закликає всі верстви українського народу до єдності: „Обніміться ж, брати мої, молю вас, благаю!” І навіть картання нерозважних українських „панів” закінчує він зверненням до їхнього сумління, до відчуття національної єдності: „Обніміте ж, брати мої, найменшого брата!”

Позірна могутність російської імперії зовсім не страшить Шевченка і не викликає в нього зневіри. Своїм духовим зором він бачить картини майбутнього, коли то зірветься до бою український народ, і „потече сторіками кров у синє море”. Віра в перемогу у Шевченка незламна:

Встане Україна
І розвіс тьму неволі. Світ правди засвітить,
І помоляться на волі неволиничі діти!

Бойовий поклик Шевченка, що загремів, на-

Д. Донцов

ЧИЇМ БУВ СТАРИЙ ВЕЛИКОКНЯЖИЙ КИЇВ

Думаю, що найближчий спір, який нам доведеться вести з москалями, буде спір за ідейну, духову та політичну спадщину старокнязівського Києва. В тім аспекті варто знову порушити питання: чия властиво є та спадщина? Де вона поділася? Хто її унаслідував або має право унаслідувати?

З неперевершеним цинізмом москалі не перестають твердити, що старо-Київська держава була витвором генія московського народу, або — коли це становище не вдається оборонити, що була вона спільною державою і москалів і нас. Велике баламутство в це питання вносять два моменти: **назва** Русь і **спільність династії** Рюриковичів. Поминаю тут ці питання, зауважу лише мимоходом, що й Каролінги панували колись над німцями та французами, а Гольштайн-Готторпи (під псевдонімом Романових) над москалями, та це ще не доводить, що французи і німці, зглядно німці і росіяни, були „адін народ”. Каролінги були династією німецького походження, хоч панували над Францією, так само як Рюриковичі були династією українського варязького походження, хоч панували (до кінця XVI в.) і в Московщині. Так само за Карла його французькі землі звались „Франція Окціденталіс”, а німецькі „Франція Орієнталіс” (аналогія до Північної і Полудневої Русі); і так само, як назуву Русь, що спочатку простяглась тільки на нашу територію, ми потім відкинули, так і Німеччина між Райном і Ельбою

че засвітній голос архангельської сурми, розбудив зі сну український народ. Окрилені голошеними Шевченком ідеями, пішли зі зброяєю в руках у бій за визволення України Січові Стрільці, юні герої з-під Крут, бійці армії УНР та УГА, бойовики УВО й ОУН, відважні вояки Української Повстанської Армії. З Шевченковими ідеями підуть у бій і ті найкращі з-поміж українців, які завершать наші вікові визвольні змагання і, проголошуючи остаточну перемогу великої української Правди в золотоверхому Києві, згідно з бажанням Шевченка, спом'януть його в сім'ї вольній, новій, — у столиці незалежної Української Держави.

пізніше відкинула назву „Франція”. Отже спільність назви не є без аналогії в історії Європи і аж ніяк не доводить про спільність національну. Ще менше доводить цю спільність спільна літературна мова, якою на Заході була довший час латина, а у слов'ян балканських, дніпровських і волзьких — церковно-слов'янська мова.

Хочу тут висунути інший аргумент проти спільноти політичної, расової і культурної між нами і москалями в старо-Київській державі, — аргумент, почертнений мною у знаного російського історика проф. Ключевського, у нас з тієї точки погляду мало знаного, мабуть тому, що серед фактів історичних він надає велике значення факту духовної натури, волі і почуванням, — на що в наш зматеріалізований вік ували не звертають.

Ключевський доводить, що стара князівська Україна була чимсь зовсім окремим від держави Горішнього Поволжя, від держави Ростово-Сузdalської. Російський учений, правда, вживав стари назви „малороси” і „великороси”, або „лівнічна Русь” і „південна”, але між тими Русями не знаходить нічого спільного. Володимир на Клязьмі або Суздал, з одного боку, а старий Київ з другого, — були для нього формациї чужих собі національним духом спільнот... Пише, що ще кілька віків перед приходом Рюриковичів на Україну там зложився „досить складний і вироблений суспільний устрій, відлитий в тверді політичні форми”; що ще кілька віків перед 862 роком слов'янські племена, заселюючи територію нинішньої України, були вже об'єднані в державну формацию Волиняками, які дали їм своє ім'я і які ще в V віці очолювали карпатський веснний союз слов'ян (за арабськими джерелами); що по розпаді держави Волинян окремі племена, які мали своїх князів, були знову об'єднані Варягами, київською Руссю. Щодо горішньоволзької суздалської Руси, етнографічно московської території, то вона була лише колонією Києва, географічно від нього відріваною, далеким додатком до князівства Переяславського.

Вона не була, твердить Ключевський, ніяким історичним продовженням культурно-політич-

ної формациї старого Києва. Це була „зовсім нова земля, нова історична сцена, зовсім інша на ній пануюча політична сила”. На Горішній Волзі складається „зовсім інший економічний і політичний побут, не подібний до Київського”. Для всякого, хто попадав з Києва ХІІ в. в тогоденний Сузdal'я, історична сцена мінялася якось зовсім нагло. Сузdal'я був твором іншого політичного духа, іншого народу.

В чим була різниця між Північчю і Півднем? Передовсім в політичному укладі. Варяг на заході Європи, пише російський учений, це був пірат, прибережний розбійник, на Україні ж це був озброєний купець. Тому політичними осередками на Україні стали торговельні міста, осередки зовнішньої торгівлі, з їх волостями, що були їх державною територією, варязькими князівствами. Мав свою дружину князь, але й міста мали свій воєнний устрій і армію. Політичний лад на Київщині не був, стисло кажучи, удільний лад; князі не мали удільних князівств для себе виключно і для своїх нащадків, пересувалися з одного княжого столу на другий згідно з досить складним порядком наслідування. Зверхня влада над землею належала всьому родові Рюриковичів, не одній особі; окремі князі на своїх землях були тимчасовими володарями. Тоді як на Оці або на Горішній Волзі, на Сузальщині усталюється інший політичний лад. Там князь настало мав місто з уділом, для себе і нащадків. Земля там ділилася не на городові волості, а на княжі уділи, інша форма політичного побуту. На Київській Русі правили князі, але сильний голос мала торговельно-промислова знать і дружина. Міста князівської Русі київської мали воєнний устрій, як і за Гетьманщини, „кожне представляло зорганізований полк, що здався тисяччу і ділився на сотні; головувала в них (як і за Гетьманщини) воєнно-адміністраційна старшина, „старці градські”. На Україні і за старого Києва, і за гетьманів правила свого роду аристократія — Рюриковичі з дружиною в однім випадку, генеральна старшина з „Військом Запорозьким” — в другім. На Московщині царській, як і в князівській Сузальщині — був один деспот, який вже тоді закріплював той самий політичний лад, що пізніше Іван Грізний, а ще пізніше Степан. Вже Андрій, Юрій син, почав винищувати дружинницьку касту, сднаючись проти неї з

„молодшою дружиною”; він проганяв бояр, винищував міську знать (сказати б „буржуазію”) старших городів, приєднуючи до себе молодші городи і пригороди і „простонародіс”, старався позбавити впливу місцеві сили і незалежні верстви населення, спираючись на неорганізовану голоту, на так званих „мизиних людей”, щоб закріпити свою „рабоче-крестьянську” деспотію.

Інші були культури нашого Києва і Суздаля.

Порівнюючи українські („південні”) літописи з московсько-сузальськими („північними”), заважає російський історик В. Соловйов, що українські відрізняються „образовістю”, „артистичністю”, „поетичним стилем”, „драматичністю оповідання”, тоді як нема цього в московських літописах, з яких тяжко навіть довідатися — поза поданими фактами — про „ причини подій”.

Пипін знову ж підкреслює в українських літописах „широкий погляд, з ясною історичною перспективою”.

Інакшою була, пише історик Ключевський, культура Київської держави в порівнянні з культурою московської Півночі, не маючи з Сузальщиною нічого спільногого. Візантія принесла на Варязьку Україну християнство з його книгами, законами, духовними богословіями, іконописом, вокальною музикою, церковною проповіддю, горожанські і правничі ідеї, ідеї римського права, мистецтво, будівництво, мальарство, — одним словом культуру, прекрасно й оригінально перероблену і пристосовану до свого смаку населенням Київської України. Про цю староукраїнську культуру проф. Ключевський пише так: „рештки будівель XI і XII століття в старих містах Київської Русі, рештки храмів з їх фресками і мозаїками вражають свою майстерністю всякого, чиє мистецьке око виховувалося не на архітектурі й мальарстві московського Кремля”. Були це, отже, пам'ятники, витвори різних культурних смаків, різних народів. Недурно большевики ницьать ці пам'ятники на Україні, не торкаючи своїх „Василів Блажених”, щоб витравити з пам'яті нащадків, засуджених бути гельотами „старшого брата”, — спогади про їх стару культурну велич; щоб у корені забити саму думку про наявну відмінність нашої культури від культури завойовника. Зрештою, звідки в ті

часи могли зміцнитися культурні зв'язки і впливи між Київською Україною та її, як каже Ключевський — від неї географічно відірваною Сузdal'ською колонією?

Ростовсько-Сузdal'ський край був далекою колонією Київської Русі, між ними не було тісних культурних зв'язків хоч би тому, що, як підкresлює Ключевський, аж до половини XII віку, цебто числячи від Волинської Держави, впродовж 600 чи 700 років, державно-територіальні форми українські не мали сполучення безпосередньо з етнографічно - московськими землями. Звідки ж могла бути якась спільна культура між тими територіями? Заселення фінської первісно території Московщини, зауважує історик, почалося задовго перед XII віком і його російська колонізація йшла головно з північного заходу. „Коли ростовському чи муромському князю треба було їхати до Києва”, він не їхав простою дорогою, а робив великий об'їзд боком.

В 1015 р. Гліб Муромський їхав до Києва через землі „вище Твері й Смоленська”, в об'їзд. Билина про Іллю Муромця та Солов'я Розбійника запам'ятала часи, коли ще не було „прямойзжої” дороги з Мурому до Києва, на перешкоді стояли величезні Брянські ліси. При таких обставинах, що тривали понад півтисячу літ, не могло бути ні успадкування культури з Києва, ні масової колонізації.

Не могло витворитися й одної нації на північ і на південі від тих лісів, пише Ключевський: територія нинішньої Московщини була тоді краєм більш „інородческим”, ніж російським. „Від Оки до Білого моря знаходимо тисячі не російських назв”: це була територія фінських племен, включаючи сюди і нинішню Тульщину, Рязанщину і саму Москву. Предки москалів обмосковили фінів, оту Чудь і Мерю, але, — каже Ключевський, — „Чудь, піддаючись обмосковленню, всією свою масою, з усіми своїми антропологічними і етнографічними особливостями, своїм характером, мовою, звичаями і віруваннями входила в склад московського народу”. А тому „ї чимало фізичних і моральних рис” отої фінсько-монгольської Чуді прищепилося москаліям; звідси — „скулистість росіянинів”, цебто вистаючі, як у монгола, вилиці, звідси й „типовий російський ніс” і т. п. Не було між двома народами, отже, ні спільноти куль-

тури, ні походження расового, ні фізичного вигляду, ні психіки. Щодо типу фізичного, то московський історик думає, що той тип москаля в ті часи ще більш, як нині, різнився від фізичного типу населення Дніпровської Русі.

Окрема природа Московщини, на думку історика, виробила і своєрідну національну вдачу москаля. „Химерність клімату і землі не раз розбивала найскромніші сподіванки” москаля; „тому й любить він протиставити химерній природі власну примху, коміть головою кидається в найбільш безнадійні і необчислимі підприємства; цей нахил випробовувати щастя, грati в удачу і є російське авось” (якось то буде). Ось у тім, як каже історик, „чудськім загумінку”, відтятім від світу, й росла московська державність, окремо, нічого не маючи спільног з державністю старого Києва. Адміністраційний осередок тієї держави довго блукав між Ростовом, Суздалем, Володимиром на Клязьмі і Твер'ю, аж розташувався над Москвою-рікою, на південній Сузdal'щині. Північний князь Юрій Довгорукий був коротко князем у Києві, сина свого Андрія хотів осадити у Вишгороді, та не могли там акліматизуватися москалі. Андрій не терпів пишного українського Півдня, і потай втік у свою понуру північну Сузdal'щину, не забувши забрати з собою принесену з Візантії чудотворну ікону Матері Божої, яка тепер звуться Володимирською і яку москалі, з таким же правом, як і „Слово о полку Ігоревім”, уважають за витвір російської культури. Не подобався Андрієві буйний, барвистий стиль політичного життя Києва, ні вічна небезпека від Степу. Це просто був князь чужої національності, який не міг по-доброму вжитися в чужий йому громадсько-політичний устрій. Ненависть до цього устрою він незабаром виявив у знанім варварськім нападі на Київ і зруйнуванні того міста в 1169 р. Так колись орди вандалів руйнували античний Рим.

По цім погромі Києва Андрій повернувся на свою Північ „з честю і славою”, як пише московський літописець, „з прокляттям” — як пише наш літописець. З приводу цього нападу Ключевський пише, що „розрив народності вже позначився кривавою смugoю відчуження” між Північчю і Півднем. Тільки що був це не початок відчуження, а його дальший тяг, і був це не розрив одної народності, а збройний зу-

дар двох народів. Бо все сказане Ключевським перед тим — про окрему етнічну підставу москаля, окремішність його психічної вдачі, про окремішність мови, про різницю культури, соціального й політичного укладів і ін. між Києвом і Суздалльчиною — свідчить якраз про зудар різних націй. Що це був не лише спір династичний двох князів чи двох міст однієї держави чи нації, а власне конфлікт міжнаціональний, свідчить про це сам Ключевський. Оповідає, що 12 літ перед Київським погромом, зараз по смерті Андрія Довгорукого, який тоді сидів у Києві, на Україні почалося повстання проти москалів, або проти суздальців, як їх тоді у нас звали: їх вбивали по містах і по селах так само, як в XVII в. за Гетьманщини, коли по черговім розриві між Україною і Москвою вбивали по наших містах воєвод московських і стрільців.

Сидячи в Суздалі, з титулом великого князя, Андрій заходився „ламати” українські, або як каже Ключевський, „лівденно-князівські поняття й відносини, одідичені від батьків і дідів”. Князі українські ворожко на це дивилися, і Рос-тиславичі виявили одвертій непослух сузdalському погромникові, на що отримали від нього грізне послання в чисто московськім дусі: „не ходіш ти, Роман, в масій волс, са сваєй братей, так пашол вон із Кієва; ти, Мстислав, вон із Бєлгорода, а ти, Давід, із Вишгороду”... Ключевський зауважує, що в історії Київської Руси „це вперше великий князь, названий батьком молодшої князівської братії, звертався так не по-батьківськи і не по-братьськи до своїх кревніх”. Це була та московська „культура”, той вияв чисто московського духа деспотизму, який відразу ж відштовхнув і насторожив князів Київської Руси. „Цю зміну у відношенні (великого князя), — пише Ключевський, — особливо відчув Мстислав Хоробрий. У відповідь на повторне домагання послужу збоку Андрія, Мстислав обстриг бороду й голову Андрієвому послові й відіслав його назад до Суздаля з цидулкою: „досі ми визнавали тебе своїм батьком по любові, та коли ти посилаєш до нас з такою мовою, не як до князів, а як до слуг і простих людей, то роби, що задумав, а нас розсудить Бог”. Тут вперше вдерлася на Україну чужа, московська концепція володаря, для якого всі, навіть князі, були холопами й піdnіжками, як у татарського хана. Рівнорядні між собою вза-

емовідносини князів, — пише історик, — „уперше намагалися замінити політичним підданством нарівні з простими людьми”. Хан і решта підданих, безправних рабів — ось сuto московське поняття державності, яке вже в XII в. зударилося в кривавім конфлікті з українською ідесю: володаря і вільного населення. Те саме непорозуміння виникло, коли в 1654 р. старшина козацька мала іменем країни присягати цареві. Цар хотів присяги „вірних підданих”, а старшина — „вільних”... У першій концепції — раби, в другій — свободні горожани. Два світи, дві культури, дві нації. Недурно Ключевський пише, що „нехіть полудневців (киян) до північників (москалів) різко виявлялася вже в XII в.”

На тодішній Україні трудно було ще змінити московську деспотію; був там ще сильний гієрархічний устрій суспільства, була сильна і незалежна князівська верства, дружина, багато старих і впливових городів. На Оці й на Волзі не було того. Населення мало менше-більшеnomadський характер, ще не встигло „згуртуватися в кріпкі місцеві союзи”, тому й на такім політичнім ґрунті, — каже Ключевський, — можна було розвести всяку тиранію. Таку ж тиранію пробував сузdalський князь розвести і в сусідів, посилаючи свої „раті” грабувати й руйнувати Новгород і Київ, і — „з свого темного закутка на Клязьмі всюди напинав павутиння інтриг і власнолюбства”, — пише російський учений. І хіба ж це не образ сучасного володаря Кремля? Безоглядні хижаки.

Але в своїх твердженнях Ключевський посугується ще далі. Він не тільки протиставляє український Київ московському Суздалеві чи Володимирові, він виводить москалів дикунами в порівнянні з тодішніми українцями та їх культурою. Багато, навіть наших істориків представляють київських князів як міжусобників і ворохобників, наслідуючи москаля Карамзіна, який писав про „безсмислення дракі княжескія”. Інакше дивиться на ту добу нашої історії Ключевський: він пише — „скільки було в Києві героїзму („удалі”), стремління любо налізти собі славу, любо голову свою зложити за Землю Руську”. В старокиївській історії, — пише він, — „так багато руху”, так багато близиску, патріотизму. Натомість на півночі зникало, — пише він, — поняття патріотизму і

Землі. Кожний князь, сидячи на своєму уділі, провінціялізувався, „удільні князі північної Руси далеко менше війовничі в порівнянні з своїми південноруськими предками” — князями України; а „своїми загальними поняттями й способами поступовання більше варвари, ніж тамті”... Цінне признання з уст московського історика!

Подібні думки можна знайти і в іншого російського історика, Платонова. Він теж признає, що суспільний устрій на Суздалщині зовсім різнився від старокиївського ладу. Він, а ось лише Ключевський, стверджує, що ні політичним ладом, ні соціально-побутовим укладом, ні культурою, ні ментальністю, ні етнічним складом Суздалщина є Московщина, що з неї вийшла, не були продовженням старокиївської держави. Своїм духом і устроєм це був твір іншого народу. В старокиївській державі не було нічого московського.

Але коли це було так, то хто ж оділичив устроєву її духову спадщину старого Києва? В писаннях Ключевського ясно просвічує думка, що цю спадщину оділичила козацька Україна. Цебто, що Київська Русь була такою ж самою Україною, як і Україна Козацька, а зовсім не твором московської нації. Зовсім мимоходом, але стверджує Ключевський безперервну континуацію української історії, від легендарних часів через Київську Русь аж до Козаччини. Пише, що в боротьбі з варварами виробила Київська Україна тип багатиря, зафіксований у билинах — Ілля Муромець, Добриня та інші. А їх історичним прототипом був літописний Дем'ян Куденович з Переяслава Руського. Щі багатирі, — пише Ключевський, — „були найближчі наслідники варязьких князів і віддалені предтечі козацтва”. Іншими словами каже російський учений, що в стародавніх багатирях билинних, і в варягах, і в князях київських, і в лицарстві запорозькім, — горів і світився той самий дух, дух тої самої української нації, що з давен-давна ту Землю заселяла; що і Хмельниччина, і Мазепинщина, як устрої, були спадкоємцями старого Києва; що витвором нашого національного духа була стара Київська Русь, і тільки нашого. „Історичним виявом Степу, — пише Ключевський, — в основному його характері й значенні є козак-, удалець”, що був „уборотьбі з поганами історичний спадкоємець

київських багатирів”. Каже й учений російський Пипін, що „давній Святослав з його чубом і звичаями степового наїзника нагадує нам у нащадках не москаля („великороса”), а скоріше українського козака”.

Билинний багатир Святослав чи Мстислав, чи лицар запорозький — це був не лише „удалець”, шляхетний войовник, це був ясно окреслений тип людини, політика й вояка, тип нашої провідницької верстви, що правила Україною віками, поминаючи інтервали чужинецької окупації. Був це тип провідника з певним колом понять етичних, соціальних, релігійних, політичних, овіянний духом, з якого зродилися установи кермованої ним національної спільноти, Великого Князівства Київського, Гетьманщини 17-18 вв. Стверджуючи, отже, тотожність типу тих „удальців” X, XII, XVI-XVIII вв. на Україні, Ключевський тим самим стверджує приналежність того типу до того самого культурно-національного формату, відмінного від формату московського.

Ті самі історики чи вчені російські стверджують і спадковість культурно - письменницької творчості старокиївської і козацької. Ключевський пише, що „цикл билин про могутніх багатирів Володимира Великого зложився на Полудні (цебто на Україні), а там їх місце пізніше зайняли „Думи козацькі”... Отже і традиції літературні старого Києва, як і політичні, перейняла не Московщина, а Україна. І Пипін пише: „ліричний епос о Полку Ігоря відзвивається не в московській літературі, а в Думах козацьких”. Отже, ні політично, ні культурно не мав старий Київ нічого спільногого з Суздалем чи Москвою, то був витвір зовсім іншої нації.

Що це був за тип отого „степового наїзника”, старокиївського багатиря, „удальця”, про якого, як про історичний український тип, згадують московські вчені? Це був попросту тип лицаря, носія нашої старої культури лицарської, яка ріднила нас з тодішнім Заходом і так різнила з Московщиною. „Удальство” (Мстислав Удалий) — це те саме, що французька „пруес”, як пояснюють словники — погорда до небезпеки, відвага, героїзм; прикмети того, хто по-французьки звався „шеваліє”, а по-англійськи „гуд найт”**), цебто лицар. Тип, який зу-

*) Good knight (нім. Knecht).

стрічаємо в „Слові о полку Ігоревім”, і в запорозькім „лицарі й кавалері”, і в Котляревського „козаку лицаркуватім”, і в Шевченкових „лицарських синах”; тип, який був донесений, як ідеал, аж до другої половини XIX століття і якого відродження за наших часів з біснуватим завзяттям поборюють і москалі, і наші апостоли смердів чи „татарських людей”. Духом цього типу була надихана вся наша культура, письменство, історія, суспільно-політичний устрій, вірування релігійні; духом бравури, вірності, лояльності, поняття чести, слави, особистої гідності й свободи. І тип цей був зовсім чужий московській нації. Аксаков писав: „Ми, москалі, не лицарі, ми сам народ, ми — плебес”. І напевно не знайдемо ми того типу лицарського ні в Андрії Суздальськім чи Івані Грознім з його Малютою, ні в Петрі, ні в Леніні, ні в Сталіні з його опрічниною. От з того плебейського духа, з духа рабської голоти, що завше тягне до суспільної нівелляції під одним тираном, — зродилася вся політична культура Московщини. Так, як з лицарського духа старого Києва — політична культура України.

Ключевський пише, що суспільні, правні, політичні, економічні установи виникають внаслідок ствердження в пляні фізично-суспільнім поодиноких людських думок і почувань. Ті думки й почування, опанувавши якусь практичну силу-владу, народню масу, капітал, — переробляють ті думки й почуття в закони, в установи, в звичаї, в масове захоплення. Інакше — з духа нації, втіленого в її провідній верстві, виникає весь її устрій і вся її культура. Ключевський твердить, що і дух старого Києва, і його установи, і культура — чужі москалям, не були ними перейняті, вони були перейняті Козацькою Україною і, очевидно (чого Ключевський не каже) — провідною верствою та культурою нашого панства „Литовсько-Руської держави”. Іншими словами — що нашим, не московським і не „спільним”, був старий Київ, була стара Київська Русь з „удаллю” її творців, з блиском її культури, з цілою пишною будовою колишньої імперії.

Нерозумні нащадки в XIX столітті зреагували на нашу історичну спадщину. Зреагували неоцінених скарбів політичної і релігійної мудrosti, спогадів, глибоко національних традицій наших. Але без їх відродження немислимим є національне відродження взагалі.

„Слово о Полку Ігоревім” настирливим цинізмом намагаються московські історики привласнити своїй нації. Розумування Ключевського можуть дати нам в руки ще один аргумент приналежності нам цього літературного пам'ятника старого Києва. Бо зроджений на території наших предків, в середовищі культурно-політичнім, яке нічого спільногого не мало з середовищем суздальсько-московським, — лише було таке ж наше, як нашим є середовище козацької України, — цей пам'ятник нашого козацького епосу не міг бути витвором іншого, як українського національного генія. Але очевидно, як в справі національного характеру старокиївської держави, всякі спори ущухнуть лише тоді, коли Україна з Києвом стане українською державою наново. Коли це станеться, — нікому в голову не прийде твердити, що витвори поетичного й політичного генія нашої Землі мали б бути витвором якогось іншого, а не українського народу. Мусимо здобутися на цей останній і рішучий доказ.

„Оригінальне” цілком віддає ввесь вклад Марітена в скарбниці виховної (педагогічної) думки Америки. Цей шанований французький вчений зложив дар американському католицизму, і в ньому знаходимо синтез старовинної і сучасної мудrosti.

(З рецензії Джеймса Ігана на книжку Джека Марітена п. н. „Виховання людини”).

ОРГАНІЗУЙТЕ ПЕРЕДПЛАТУ „ВІСНИКА”! ВИРІВНЮЙТЕ ЗАДОВЖЕННЯ!

Д-р Михайло Кушнір

СОВЕТСЬКА ВИХОВНА СИСТЕМА

У роках 1917-1922 в Росії постало нове явище: самотні, бездомні діти, т. зв. „безпритульники”.

Чи могло бути щось жалісливіше від виду таких дітей? Жадне з Божих соторінь не зв'язане так тісно з матір'ю, з домом-гніздом, як людське дитя, і тому його самотність є неприродним і дошкульно-смутним явищем.

На це сирітство в роках 1917-1922 склалися різні причини, які можна звести до трьох головних: 1) велика війна, що розлучила багатьох батьків; 2) революція, що знищила дім, і 3) соціальний устрій, в якому не було місця на родинне життя.

Дитина в пореволюційній Росії

У пореволюційній російській літературі з по-дивувідною скорістю піднесено і взято на вар-стат долю й недолю самотної дитини. На цю тему з'явилися численні статті, репортажі, по-віті, автори яких намагалися доказати, що то советський письменник перший додіявши дитину, що то советська література перша побачила й оцінила проблему неповнолітньої людини. Бо в передреволюційній російській літературі ми зустрічали дитину-ляльку, яку виносили з кімнати, коли входили дорослі, або малого гульвісу, який сам утікав від старших, не ба-жаючи мати нічого спільногого з їх нудним, яловим життям. І щойні советська література „від-крила” дитину, її потреби й зацікавлення, щойно советський устрій дав їй властиве місце в новому порядку життя. Вслід за літературою, що формувала опінію загалу, йшла праця педагогів.

Усю виховну советську діяльність базовано на слові „забудь”. Дитині тверджено, що її май-бутність, корисність в новому житті їй особисте щастя залежить від того, щоб вона забула про минуле. І з уваги на те, що легше й охотніше забувається про погані й смутні речі, а важче про добрі й приємні, большевики почали будувати советську державу, спираючи її на поколінні, яке мало зле, нещасливе дитинство і хотіло — забути його.

Федір Гладков в одній із своїх повістей описує зразковий сиротинець, „детдом”, в якому

живе і розвивається колектив сиріт і півсиріт. І все ж таки одне в тому сиротинці мала не могло забути матері і, кличуши безпереривно „ма-мо”, померло з туги. Був це саме той „брак”, нездатний до життя в советському устрої, зметений смертю.

Отже, замість витрачати час на виховання цих „браків”, охоплено системою нового виховання хуліганів, босяків, злодіїв, звироднільців, значить, елемент, для якого не було іншого виходу, як: забудь і починай життя наново.

Комуністи і виховні системи

Чи можна у відношенні до цих років 1917-1922 вжити вже означення „система советсько-го виховання”, коли все „нове” щойно проростало в повоєнній і пореволюційній завірюсі?

— Відповідаю: так.

Бо це був цілковито виразний зарис системи, яка в скорому темпі визначилася в боротьбі з ліберальними педагогами: учителями й керівниками комісаріятів освіти, щоб стужавіти, спираючись на ЧК — ГПУ. Щоб легше зорієнтуватися в істоті цієї системи, приглянемося педагогічним напрямкам, які були репрезентовані в світі значним доробком фахової літератури і здебільша нефаховим, під педагогічним оглядом, домашнім і шкільним життям. Ці напрямки поділимо, в сильному спрощенні, на чотири системи:

Спера на недовірі поліційна система, яка в усьому добавчає брехню, применшує гідність виховуваних і моральний авторитет виховників — притаманна російській школі і батькам родин; цю систему не зустрічаємо серед українських педагогів, ані в українських родинах.

Дуже популярна, спера на сліпому послусі військова система, зміст якої міститься в реченні: „Я тебе не питаю, що ти думаєш, мусиш робити те, що я тобі кажу!” Ця система, дуже підважувана ліберальними напрямками, як і авторитетом батьків, що компромітуються своюю моральною пусткою, набрала сьогодні рум'янців тугості у повоєнних родинах, особливо серед батьків, колишніх військовиків.

Система безкарності у вихованні, що поширилася в американських родинах і в школиць-

тві ЗДА, дуже вигідна для безідейних педагогів і лінівих батьків. Засада, що дитина може робити все, що хоче, що нічим не вільно зв'язувати її індивідуальності, ані св. хрещенням, ані наукою моральності в практиці, довела молоде покоління, через коньюнктуральну етику, до повної її затрати.

Перспективна система, що ставить перед дітьми чітку ціль життя. Класичним прикладом перспективного виховання є виховна діяльність Церкви. На її антиподах у світі матеріалістичного егоїзму перспективізм зводиться до заспокоювання ступнево нарastaючих апетитів, отже:

сьогодні маю колесо — завтра матиму авто!
сьогодні іду до Гастінгсу — завтра на Бермуди!

сьогодні здобув Шпіцберген — завтра здобуду Південний бігун!

І в цьому місці імперіалістичний советський педагог поклав руку і сказав: „Добре, здобудеш бігун, але — для комунізму”.

Перспективізм советської системи

Советська виховна система встановлювала в кількох плянах декілька фасцинуочих візій. В глибині стояла хвилююча візія підбою цілого світу під прапорами комунізму, біжче — советський рай у Росії; найближче, тут же під ногами, конкрет, досяжний від сьогодні — перетворення завоюваної, збароженої революцією дійсності на чистий, справний, зразковий колектив.

Отже, советська перспективна виховна система мала вже виразну ціль, мала й програму її реалізації. Розглядаючи згадані вище системи, запитаємо, до яких метод вдалися советські виховники в першій п'ятілітці (1917-1922).

Поліційну систему відсунено набік. Цю систему стосували комуністи до „білих щенят”, до „браків”, як негативну систему, а тут треба мати щось позитивне, що дало б цілковито нову людину, що здобуло б, полонило б дитину і молодь для комунізму.

Систему безкарності большевики також категорично відкинули. Дісталося при цьому всім ліберальним напрямкам з їх праобразом Жаном-Жаком Руссо на чолі, який свою виховну систему закладав на непомильності природи, на добрих, бо природних, гонах дитини, на без-

сумнівності її безпомилковості інстинктів і спонтанності імпульсів. „Як же можна залишити свободу природі, — писав советський педагог, — коли вона родить бур'яни і паразити? В советському устрої немає місця на паразити й буряни”.

Отже, після відсунення поліційних метод на маргінес і відкинення ліберальних метод, прийнято військовий спосіб виховання. Трубадуром перспективної системи, з військовими методами, був, на жаль українець, Антін Макаренко (1888-1939). Учитель, виховник, письменник, а передусім здібний і пристрасний трубадур, бо інакше не можна його назвати по прочитанні його „Педагогічної поеми”, „Пралорів на баштах” і „Книги для батьків”.

Система творить нову людину

Система, чоловим борцем, а у великій мірі й творцем якої був Макаренко, спочатку зустріла спротив різного роду ліберальних педагогів, що не втішалися — очевидно — довір’ям царського уряду, а по революції вірили, що прийшла їх година володіти душами. І все розбилось саме об цю душу. Бо „ці старі ліберали, — писав Макаренко, — не вірять, звичайно, в якусь душу, видуману ще апостолами”, але думають, що є якесь нематеріальне духове життя, що людина є психофізичною одиницею. Це було незгідне з советською психологією, яку, як знаємо, визначає соціологічний детермінізм. Згідно з нею в людині, замість душі, діє фізичний орган: мозок, думає матерія, і духові процеси, які людина переживає, є не духовими явищами, а проявами матерії на вищому рівні.

І тому, коли до „колонії” ім. Горького чи до „комуни” ім. Дзержинського приїздили делегації учителів та представники комісаріату освіти і питали: „де у вас кабінети експериментальної психології, де картотеки, тести, досліди, анкети, особисті справи вихованців?”, ім відповідали: „Не маємо”. Макаренко казав: „Нічого не знаю і нічого не хочу знати про їх минуле. Ео не визнаю психоаналізи і сповіді, як не визнаю розладування комплексів і покути. Наша ціль не направа людини, наша ціль — створення нової людини, і тому кожному вихованцеві раджу все забути, бо це єдиний вихід, щоб він міг розпочати нове життя, яке дас советський устрій”.

Дискусії, які розгорталися між старими лібералами, що вірили в гідність та свободу людини, і молодими вчителями нового порядку, вигасли впродовж кількох років, бо за вчителем-комуністом стали чекісти і авторитет Леніна.

Методи комуністичної системи

Чим, якою силою, советські виховники спрягли в першій п'ятирічці ці вільно блукаючі громади вивертнів, дітей і молоді?

На першому місці поставлено працю. Бо праця цементус, ставить на ноги, дає забуття, приносить радість. В советських дитячих будинках і колоніях, по переломанню лініївства голодом, холодом і вжиттям фізичної сили, всі ті молоді органи змінилося у вир тяжкої фізичної праці, яка приносила втому, забуття, а врешті подив і гордість з наочних досягнень. На руїнах поставили будівлі, на полях виростали буряки, і це все, над чим вони напрацювалися, можна було бачити, а все ж таки ті всі діти були справжніми голодоморами. Тож, чекаючи на зліквидування власників-куркулів, вони грабували і крали. В людському матеріалі наступила селекція, „браки” відпали, ті, що витримали пробу праці, були піонерами, будівничими. Вони дозріли до того, щоб бути матеріалом на „нових” людей. Треба було дати їм взір для наслідування.

Вибір упав на Максима Горького. Советська Росія не мала виховних взорів, і тому нав’язано нитки контакту з цим письменником. В зимові вечори, при каганцях, читали голосно цим анальфабетам і оповідання про Горького і казали: „Дивіться, він був таким самим голодранцем, бродягою, як і ви, а як високо зайшов!” Діти набожно оглядали фотознімки віллі маєстра й поштові значки на його листах з далекого острова Капрі.

В наступному періоді виховного пляну, коли спільними зусиллями поліпшено умовини екзистенції, коли спільна праця і посідання взору перед молоді скріпило почуття спільноти, введено військовий розпорядок, опрацьованій до останніх деталів. Кожна виховна система має свій стиль і працює над тим, щоб цей стиль передати наступним поколінням вихованців.

Для вироблення стилю потрібний ритуал, спертій на традиції. Отже, перед советськими виховниками стало завдання опрацювати влас-

ний ритуал, бо вони знали, що діти і молодь потребують літургії і догматів. Ритуал, вироблений у військовому дусі, введено в життя колективу. Муштра, однострій, відділи, правильники і накази. Вже забулися часи, коли на свято жовтневої революції комсомольці маршували босоніж, коли „однострій” складався з розіпнутої сорочки і обшарпаніх штанів, коли не було навіть однакових шапок.

Червоних свят було в той час ще мало. Найбільшим успіхом втішалося на селі „свято першого снопа”, щось ніби обжинки, опрацьовані як театральне видовище. Вводячи свята в життя колективу, треба було сягнути до музики, співу, танку, треба було створити театр. Вживуючи елементів мистецтва, комуністи, як завжди, підходили до тої справи крайньо утилітарно. Бо їх естетика бачить у мистецтві лише знаряддя боротьби за панування комунізму. Музика, а особливо хоровий спів, служив і служить до затирання регіональних різниць і піднесення партійного динамізму.

Як треба користуватися мистецтвом, щоб сягнути бажаний настрій, дає приклад Макаренко, описуючи зустріч зорганізованого колективу з „дикою” групою молоді, яку треба було опанувати. В тій цілі влаштовано вечериці. Отже, відбулася зустріч двох світів. Хор, оркестра, промови не могли, однак, проломити понурого, ворожого опору гостей. Тоді організатори забави викинули свій останній атут — „Наташу”. Гармонія захлопнулася мелодією і танцюристка поплила дрібним, округлим рухом, втікаючи від свого партнера. Столочена під стіною зловорожа група гостей здригнулась, захвилювалась, зла примара щезла. Колектив переміг.

Під тиском збірноти

Чи серед усіх цих заходів, що йшли в напрямі здобуття і підкорення молоді, советські виховники забули про проблему нагороди й карі, проблему, яка пасіонує всіх педагогів? Ні, вона має своє місце. Особливо точно опрацьовано проблему карі. Кара, згідно з поглядом советських педагогів, тільки тоді чогонебудь варта, коли вона має опертія в однородній опінії загалу, коли за нею стоїть цілий колектив. І тому в советському вихованні карі вимірюється не керівниками, виховниками, вчителями, ані начальниками відділу, але радою (советом)

керівників усіх відділів. Кара може мати різну форму і насилення. Тут входять у гру глум, погорда, остракізм. Винуватець морально розложений, розторощений, а коли врешті „дозріє” і побачить свою вину в властивому світлі, товариши кажуть йому: „Забудь і працюй з нами!”

Цими шляхами впродовж двох п'ятирічок теоретично опрацьовано і практично випробувано советську виховну систему під загально-прийнятою назвою техніки виховання. І слішно, бо вся проблема формування характерів зводиться до техніки засвоювання механічних навиків, і в цьому саме полягає зasadничі різниці між комуністичною системою, чисто матеріалістичною, і спіритуалістичними системами, які є школою свідомого засвоювання добрих навиків. Найстиліше і найкраще спрецизоване є в християнській виховній системі, як розгортання і поглиблювання в одиниці психічних справностей, чи пак чеснот.

Висліди советської техніки виховання були, на думку комуністів-педагогів, надзвичайні, дали піонерські типи техніків, але не дали ні одного таланту, ні одного мистця. Макаренко вияснював це переростом тодішньої дійсності над уявою. Саме життя в Росії було — на його думку — таке гарне й захоплююче, що його впovні вистачало; стати піонером советського щастя — це був максимум людських можливостей.

Ревізія і доповнення системи

По закінченні другої п'ятирічки на шляхах Росії, стережених політичною подіцією, виставлено нові дорожковази, на яких великими буквами написано напрям: родина. Бо партія вважала, що советська держава вже може дозволити собі мати власну родину, що вже дозріла до того, щоб родину закладати й оберігати під умовою, що буде вона добре виконувати свої обов'язки.

Завдання советської родини просте — родити і виховувати дітей для партії. Знаємо, що комуністи з нехіттю дивляться на розводи, як на „індивідуальні відрухи”, і тому їх тяжко дістать, але їх можна дуже легко осягти, коли одне з подругів погано служить партії. Держава й далі утримує ясла, інтернати і далі жінки працюють фізично, а родинний дім має дати дитині в її ранньому дитинстві радісний клімат зразкової, численної советської родини, а коли

дитина підросте — взір досконалого колективу. І знову література випередила дійсність. Посипалися книжки, що зображували ідеальні аспекти родинного життя.

Макаренко повчає: „Треба писати книжки про родинне виховання, треба працювати над філософічними основами системи морального виховання в советській родині. Необхідно організувати широку мережу батьківських курсів, присвячених цій проблемі. В системі плянового советського життя, під політичним і господарським оглядом, не можна допустити стихійності виховання. Родина повинна виховувати дітей згідно з державними завданнями і цілями боротьби за комунізм. Не важко навчити цього родину, треба вчити активно”.

Однаке „наука” в даному випадку не дала сподіваних плодів. Бо техніка виховання вбила два дуже важливі людські елементи: гумор і любов.

Банкрутство родинного життя

Тим часом законодавство, пропаганда, нагороди за плідність, привілеї для багаточленних родин — завели. Родини з руїн не відбудовано. Не тільки тому, що легше руйнувати, ніж будувати, але тому, що родина є духовою конструкцією, вимагає єдності і нерозривності. При дуже великому й глибокому партійному виробленні — єдність дуже рідка, але можлива. Натомість подружня вірність, з уваги на реалітивізм комуністичної етики, не є постійною засадою, зобов'язує тільки у відношенні до партії, а не до поодинокої людини. І до цього додаймо, що умовини советського життя не сприяють тривалості подружніх зв'язків. Службові поїздки, призначення до інших місць праці, велике навантаження працею, примусова участь в партійних і професійних організаціях, новий архітектурний стиль мешканевих домів, дуже догідний для підслуху і стандаризації життя, — все це далеке від свободного і певного „у себе вдома”, від того спокою, що є конечним для кожного родинного гнізда.

Крім цього, щоб домашнє вогнище добре функціонувало, воно мусить мати свою постійну жрицю. Сучасна советська жінка цілковито до цього не надається передусім з двох причин. Поперше — комунізм збунтував жінку проти устійненого порядку життя, проти чоловіка, Бo-

га, дітей, власної природи, а по п'ятнадцятьох роках сказав їй „вернись” і візьми на себе покинене ярмо, працюй і виховуй дітей, але вже не для Росії, царя чи для себе, а — для партії. Але це її не переконує. Подруге — і це одверто признає Макаренко: засада „забудь”, яка дає може позитивні висліди в стосунку до чоловіків, обманює в стосунку до жінок. Во жінка пам'ятас. Пам'ятас все і всіх, кожну зміну і кожну пробу „відбудовування щастя”, і з цією своєю пам'яттю минулого може бути доброю жінкою-господинею, вірною партійною товарищкою, але не матір'ю-виховницею. Натомість, коли вона „забуде”, коли їй „всьо равно” — тоді вона не надається ні до ролі матері, ні до ролі жінки.

Діялектика почувань

Супроти цього „відкриття” і повного сексуального розгнуздання молоді треба було зняти оборонну поставу тим труднішу, що советський словник був щойно в початковій стадії, викинуто з нього старі вирази „злий”, „добрий”, „гріх”, „чеснота”, але не внесено нових, не опрацьовано ще моральних норм, потрібних для доброго функціонування колективу. І тоді Дзержинський сказав: „Я не є аскетом, але потрібна діялектика почувань”. Цю виповідь підняли педагоги, а Макаренко поставив крапку над „ї”, пишучи: „Коли б можна було зоперувати людину і, замість серця, вставити їй якийсь ідеальний прилад, що забезпечував би нас проти іраціональності почувань”...

Коли про серце і про те, що християни називають любов'ю, можна було ще говорити в роках 1917-20, коли Макаренко працював ще вчителем в Україні, то по п'ятнадцятьох роках можна було вже тільки працювати над сексуальною діялектикою, бо на любов не було місця в Советах. Приглянемося ступневому заникові любові в советському устрої, що діялось із таких причин:

1) Відривання дитини від родини і насичування її постійно підмінками дому і підмінками матерей. Дитина в цьому стані нездатна збудити в собі почуття прив'язання, з якого зроджується свідома любов з усією гамою почувань: радості, вдячності, туги, родинної співвідповідальності, довір'я і ін.

2) Відповідно спрепаровані фільми і часті прогулянки показують дітям велетенську, потужну, багату „советську батьківщину”. Малі глядачі захоплюються могутністю країни, в них росте гордість і зарозумілість, але немає в цьому почування любові, що охоплює однаково великі і малі речі, потужні і слабі.

3) Діти і молодь ростуть під тиском матеріальних вартостей і технічних здобутків, які можуть збуджувати подив і яких можна прагнути, але не можна любити (інше почування до коня, а інше до авта, якеожної хвилини можна замінити на авто новішої марки).

4) Зміна місця не тільки в географічному значенні. Система частої зміни відділів, у яких вчиться і працює молодь, не дає розвинутися приязні, цього найшляхетнішого роду любові. Обсервуючи життя молоді в ССР, бачимо, що комуністи свідомо не хочуть допустити до того, щоб у неї розвивалось почуття товариської приязни. В так званій системі бригад існує лише спільність інтересів і постійно побуджуване суперництво між поодинокими бригадами, як і в змаганні одиниць.

5) Боячися комплексу Лотової жінки, комуністи гонять своїх людей завжди вперед, як коєн у наочниках, не дозволяючи оглядатися на боки, а тим паче назад, бо почування жалю або туги може послабити їх розгін.

6) У шкільних програмах, як і в літературі, заважається цікавий процес прищеплювання „любові до машини”. В двадцятих роках у такого роду поезії визначався В. Маяковський. Тепер з советського Парнасу спроваджено до дошкілля машину, як улюблену тематику забав, пісень, ігор. У фабриках віддають машину „під опіку” старшої молоді, щоб пізнала її, „полюбила”, захоплювалась її конструкцією.

В зв'язку з цим новим бездушним об'єктом „любові” доконано ще один злочин на людині: згвалтовано в ній природні почування до землі. В „Педагогічній поемі” Макаренка маємо всі акти цієї драми. Найперше земля була потрібна. Вона зв'язувала, годувала, поїла. В роках 1920-30 викликала гордість. Тоді наймилішим святом було „свято першого снопа”. Але потім почали осмішувати працю хлібороба і применшувати її значення в користь фабричної праці. Таким чином перетворено вдячного сина землі

C. Галамай

РЕВОЛЮЦІЯ В НАУЦІ

На початку нового, 1964-го року економісти передбачають, що назагал буде це не поганий рік в економіці вільного світу, політики передбачають погіршення внутрішньої ситуації в ССРС, а в цілому світі зростання мирних настроїв, зближення християнських Церков, зокрема віками роз'єднаних католиків і православних. На початку нового року варто поглянути також на який десяток або й більше років вперед. Фізики, хеміки, біологи, в якійсь мірі медики і математики, а далі інженери, а також соціологи вже мають приблизне уявлення про величезний розмах в майбутньому науковому світі, про справжню революцію в науці.

Беручи за основу зміни, що сталися в періоді від 1900 до 1964 року, можна уявити в недалекому майбутньому дива, про які не зважувалися й мріяти середньовічні магіки.

Ось так в ділянці транспорту швидкість літака в 1918 році становила дещо більше як 100 миль на годину, за десять років піднеслася вона до 200, в 1936 р. досягла 300, а в 1954 р. 600 миль на годину. Сучасний рекорд швидкості літака виносить понад 2000 миль на годину, але ми знаємо, що ракети роблять понад 18.000 миль. Не спиняємося тут на зміні форми літака, наприклад, постійному зменшуванні його крил, але коротко згадаємо про матеріал. Поячалося від дерева і полотна, а тепер вживається переважно „чудо”-метал алюміній. Ера титанію ще знаходиться в дитячій стадії, але вже випробовується сталі високої температури і є можливість переходу на високо-температурну пластику з низькою теплопровідністю. Така на байдужого експлуататора щораз нових туренів.

**

Виховання комуніста, яке починається в ранньому дитинстві й продовжується школами й організаціями, дас, як бачимо, тип нової людини, зовсім нам чужої. Є дуже важливою річчю слідкувати за реакціями українського народу на совєтську педагогічну техніку, як також переводити аналогію між комуністичною й англо-американськими системами, які в своєму ліберальному матеріалізмі відійшли від джерел християнського виховання.

пластика може розв'язати надзвичайно тяжку проблему навороту ракети на землю з космічних просторів.

Науковці-технологи передбачають, що транспорт товарів, що їх тепер на довгі віддалі перевозять вантажними автами, буде відбуватися в недалекій майбутності за допомогою безпілотних літаків, автоматично, наперед визначеними і строго контролюваними лініями.

Як тільки техніки опанують в достатній мірі нуклеарні реакції, вони будуть спроможні висилати фотонічні ракетні кораблі із швидкістю, близькою до світла. Це дасть можливість, зокрема, перевірити парадокс Айнштайні, що, коли людина пливе в космічних просторах із такою швидкістю, то вона стає щораз меншою і тяжчою, а її життєві процеси щораз сповільнюються. В такий спосіб, бодай теоретично, людина, перебувши в космічному просторі „один день”, повернеться на землю, на якій за той час минуло 1000 років.

Перейдімо до пального і енергії. За американськими джерелами виходить, що один сучасний супербомбовоз зуживав в одній тільки місії більше бензини, ніж все летунство ЗДА зужило її в 1918 році. Яка величезна різниця, і тільки за не повних 46 років! А скільки бензини треба буде ще через 46 років, і звідки її взяти?

Запаси вугілля, натурального газу і нафти з кожним роком вичерпуються. Отже, треба буде вживати щораз більше гідро-електричної і атомової енергії. Як подають знавці, йдеться тільки про практичне переведення в життя вже опрацьованої теорії, і тут виникає проблема колосальної температури, наприклад, 100 мільйонів ступнів, яку можна було б контролювати і затримувати на такому високому рівні.

Німецькі вчені твердять, що це можливо досягнути за допомогою електромагнетичних піль і випромінюючих екранів, які утримуватимуть атоми гідрогеної реакції всередині досить широкої рури. Потрібні для цієї реакції ізотопи можна добувати з моря. Дехто навіть обчислює, що одна кубічна миля морської води дасть стільки цих ізотопів, що їх вистачить для всього світу на цілий рік.

BRINCOKOJ TEMENTEPARTYIPN I RINKOJOTI JUONJ HABRINJIN-
BEC A HEPERDOPINTA NEMHOROZOJ A UYKOP I B MOPTEHRY
— BAZKJINBINS KREJZAHINK XAPTHIR, UPO SKHN A YEMO
HOKKHOJ AHNHN B PARAO I B TEJERIBII.

H e n p a j i b n a Y u p a b a C Y M

На упомянутой в 1963 году книге писателя Яна Иоаннита «Книга о море» есть описание яхты «Капитан», на которой в 1960 году проходил съемки фильма «Морской капитан».

L'opera L'opera

3 BİLGİSİN “KÖNLATIX”

Y *zitahni xewiñ* miñ *hañhingca* sa octahne wiñ-
akí ñ he chungoña hanunn *tipéykañ*. *Sabáñkán* xe-
cuhittia *binpodgutian* *becki* *xemihni* *chogiyen*, *upo*
miñ *tipobas* *hoñi* *krashinni*, *hoñi* *kephäi* ! *hoñi* *pedäi*
miñ *tipobas* *hoñi* *krashinni*, *hoñi* *kephäi* ! *hoñi* *pedäi*
tipomnicioñx saktañib. *Ulo* *biripue*, *harib* *to-*
krashin, *harib* *saykinty* *a* *faqoprankax* *borj* *tenep*
onimpiyot *i* *pogjatay* *impuyatay* *ura* *mitta*. *He-*
mæ *motpegen* *jaobue* *aymuntacica* *hañi* *ocarman* *xe-*
miñ, *mokha* *tiñpaka* *upuratañtarañ*, *mo* *up* *jan* *jomomozi*

*Ennekphysiszus hctypemhet, dees cymhiy, mto-
pas gitprime bknabatmertca b falopinkax, ypatio-
bns yctahobax, a yhibepcentrax, a sromon i a
uprastinx jomax.*

— *Mahtyphomy gyre brezhe romnosten — ochnic-
mohaziphii abtomatnii, an nar kigephetnii ma-
tunin?*

Грибоедову життю: самите королевиши зем-
леробство, погоня за земельною власністю, між-
народні відносини та інші питання. Але це не
важливо, оскільки відповідь на ці питання
заслуговує на окремий дослідження.

В. Давиденко

ХРУЩОВСЬКИЙ КУРС НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

У листопаді 1962 р. в столиці Казахстану, Алма-Аті, відбулась наукова конференція, присвячена проблемі національних мов народів Співсъєтського Союзу. Участь в тій конференції брали найвизначніші советські філологи, філософи, соціологи, педагоги, етнографи і — партійні ідеологи на чолі з секретарем ЦК КПСС, „академіком” Л. Ільїчом.

Чому аж у Казахстані відбулася ця слабо розголошена советською пресою, але, безумовно, спеціального значення конференція?

Середньоазійським советським республікам, зокрема Казахстанові і Узбекістанові, з огляду на специфічний національний склад їх людності, що докорінно змінився протягом останніх двох десятиліть, призначено, очевидно, бути „дослідними ділянками” для переведення експериментів у галузі нової, післясталінської, національної політики. Ці експерименти, в міру їх успішності, мають бути поширені на терени всіх інших союзних республік, передусім України, Білорусі і балтійських республік.

У виданні Академії Наук Узбецької ССР в 1963 р. вийшла в Ташкенті книжка К. Ханазарова „Зближення націй і національні мови в СССР”**). Передмову до цієї книжки узбецького автора написав, як і годиться, російський академік Д. Каммарі, і є вона ніби пропагандивним підручником для советських учителів і студентів високих гуманітарних шкіл. Написана на основі партійних документів, архівних матеріалів, статистичних збірників і скріплена цитатами з Маркса-Леніна-Хрушцова, ця книжка містить багато матеріалів, з яких до певної міри можна уявити нині здійснювану й запляновану на майбутнє большевицьку національну політику, зокрема, в ділянці мови. Цій книжці варто присвятити окрему увагу.

Міжнаціональна мова

Щоб оправдати новий русифікаційний курс, прийнятий на ХХII з'їзді КПСС у Москві, большевицькі теоретики опрацювали ось таку чисто сколястичну формулу: „Бурхливий розвиток

національних мов є умовою і конечною передумовою для ступневого виділення одної з рівноправних національних мов країни як міжнаціональної мови”.

Що таке міжнаціональна мова в розумінні західноєвропейських філологів?

Ще донедавна в колоніальних країнах міжнаціональною мовою була мова-волярюк, моважаргон, що витворювалася на основі мови-колоніяліста: англійської, французької, португальської чи еспанської, і мови даної колоніальної країни. Цією мовою порозумівались автохтони з колоніальними завойовниками, і вона охоплювала кількасот слів, уживаних поза будь-якою граматичною структурою.

Міжнаціональною мовою називають також мову висококультурної нації, добровільно прийняту представниками інших націй у науці, в міжнародній торгівлі, в дипломатичних відносинах, на міжнародних форумах. Такою мовою була в середньовіччі латинська мова, у XVIII стол. французька, останнім часом — англійська.

Про міжнаціональну мову в СССР ще донедавна ніхто не згадував, а тому годі шукати її в советських енциклопедіях і партійних постановах. Вона з'явилася на даному, хрушевському етапі русифікації, як заслона над панівною, російською мовою, внаслідок... „бурхливого розвитку національних мов”!

Міжнаціональною мовою для всіх народів СССР російська мова має стати тому, що вона — як твердять партійні філологи: 1) є рідною мовою більшості населення СССР (2) її діялекти мало між собою різняться і 3) вона належить до слов'янських мов**). І ще тому російська мова має стати в СССР міжнаціональною мовою, — твердять партійні ідеологи, — що „високу оцінку давали їй Карл Маркс та Фридрих Енгельс”; тому, що „Ленін на підставі глибокого знання економічного, політичного й культурного розвитку Росії передбачив переворення російської мови в засіб міжнаціонального порозуміння в Советському Союзі”.

**) К. Х. Ханазаров, Сближение наций и национальные языки в СССР. Академия Наук Узбекской ССР, Институт Философии и Права, Ташкент, 1963, ст. 240.

**) Отже, може бути поширена також при нагоді на слов'янські країни поза Советським Союзом — В. Д.

Щодо України і Білоруси, то узбецький академік, спираючись на таких авторитетів, як І. Білодід, Л. Булаховський, Г. Їжакевич та ін. українські советські учени, які завжди старалися „перевиконувати пляни”, давані їм московськими наказодавцями, заявляє, що міжнаціональна мова цих республік знаходить собі найбільш сприятливий ґрунт. А вже від себе, як свій власний висновок, додає, що російська, українська і білоруська мови своєю граматикою і лексичним складом „значно більші одні до одної, як... діялекти німецької мови”. З таким „науковим відкриттям”, гідним царського міністра Валуєва і його дорадників, не відважувались досі виступати советські філологи.

Створена при Академії Наук ССР т. зв. Наукова рада для вивчення розвитку мов соціалістичних націй „авторитетно” стверджує, що видлення російської мови як міжнаціональної в ССР є наслідком природного зростання многонаціональності населення окремих советських республік. І доказує це з поміччю матеріалістичної діялектики і відповідно спрепарованої статистики.

Зростання многонаціональності республік ССР, власне засилля тих республік передусім російськими елементами, вважають советські учени за „прогресивну тенденцію”, яку треба всіляко підтримувати, одночасно „ведучи рішучу боротьбу проти проявів націоналістичних настроїв, зміцнюючи в советських людях почуття єдності соціалістичної батьківщини”***). Узбецький академік-ренегат при цьому додає: „Було б невірно думати, що многонаціональність зростає тільки в республіках Советського Сходу, — зростає вона також і в центральних промислових областях, в Україні і інших районах”.

„Теоретичне уґрунтування” русифікації

Царські русифікатори були куди примітивніші, як советські. Національну політику проводили вони під гаслами „не було й не буде”, „всі

слов’янські ріки мають зіллятися в русському морі” та ін. Зрештою і всю свою діяльність в цьому напрямі називали вони, не криючись, „обрусенім інородців”.

Советські русифікатори, реалізуючи свою національну політику, спираються на „науковому ґрунті”, що його, мовляв, підготовили ще клясики марксизму, а пізніше опрацював Ленін.

Передусім вони покликаються на „добровільність”, яку виявляють народи ССР до стосованої супроти них насильної русифікації, і рішуче заперечують будь-яку дискримінацію національних мов в ССР. „Національне питання, — пишуть вони, — є тереном ідеологічної боротьби двох світів, і буржуазія докладає всіх старань, щоб представити осяги советських народів у викривленому дзеркалі”.

У програмі КПСС, ухваленій на ХХ з’їзді, за безпечується „повну свободу для кожного громадянина Советського Союзу виховувати й навчати своїх дітей в будь-якій мові, не допускаючи ніяких привілеїв, обмежень і примусу у вживанні тих чи інших мов”.

Назовні це виглядає дуже ліберально. Але що це значить на ділі? На ділі це значить, що, наприклад, в Україні українська мова вже перестала бути обов’язковою в школах, бо батьки самі, „з доброї волі”, вирішують, до української чи російської школи посылати своїх дітей. А коли взяти під увагу, що в усіх високих школах України (за винятком хіба сільськогосподарських) усі дисципліни викладається російською мовою, то кожний батько, який хоче дати своїй дитині високу освіту і не хоче, щоб з неї вийшов щонайбільше колгоспний бригадир, отже громадянин другої категорії, — мусить віддавати її до російської початкової, а далі й середньої школи. І, очевидно, тяжко було б звинувачувати такого батька в національній зраді.

Узбецький академік пояснює це по-своєму, „делікатніше”: „визначаючи мову навчання, батьки мають підходити до цього з оглядом на перспективу — знання якої мови найбільш потрібне для якнайширшого охоплення всього багатства соціально-політичної, технічної і наукової літератури”... А далі попросту називає „національними мовними егоїстами” тих советських громадян-неросіян, які хочуть виховувати своїх дітей у своїй рідній мові, і запевняє, що „не тільки елементарна початкова або семиріч-

***) За даними К. Ханазарова загальне число населення Узбекістану в період 1926-59 рр. зросло на 78.4%, а населення некорінних національностей — на 385%. З 113 некорінних національностей (з них більшість представлена кількома сотками чи тисячами осіб) 53.4% становили москалі. Від 1926 р. до 1959 р. число москалів в Узбекістані зросло на 449%, а узбеків — на 154%.

на, але й середня і висока освіта практично вигідніша й зручніша в російській мові".

„Історичну конечність” загального обмосковлення народів СССР комуністичні русифікатори узасаднюють тим, що, мовляв, у кожній союзській республіці з кожним роком зменшується чисельність народу, який дав їй назву, отже автохтонів, і зростає чисельність цього ж таки народу поза межами рідної країни; що темпи зростання кількості цих людей поза межами своєї країни випереджають темпи зростання їх у своїй країні. При цьому русифіатори замовчують основний факт, що такий процес винародовлення — не природній демографічний процес, а штучний, систематично ведений відомими заходами примусового й напівпримусового характеру.

Проголошуючи рівність усіх народів і всіх мов в СССР, гарантуючи найширшу підтримку для розвитку національних мов і культур, московська центральна екзекутива одночасно гальмує з щораз більшою силою всякого роду вияви національних культур, обнижуючи їх атрактивність, зводячи їх на рівень провінційних, периферійних культур „для житнього вживання”. Звідси — глибокий занепад в Україні національного культурного життя, літератури та мистецтва і позірний розвиток так званого „самодіяльного мистецтва” — примітивних хорів з советським репертуаром в українській мові, сільських театрів з „соцреалістичними” п'єсами, танцювальних гуртків на низькому рівні.

Це виразно видно також з характеру і відсоткового відношення літератури, видаваної в СССР російською і всіма іншими національними мовами. За даними офіційного статистичного збірника „Печать в СССР в 1960 году” видано в тому році загальним тиражем: агітаційно-пропагандивної літератури в російській мові 80.2% і в інших мовах народів СССР 15.7%, наукової літератури видано відповідно — 88.5% і 9.6%, виробничої і інструктивної — 94% і 5.9%, підручників для початкових шкіл — 64.3% і 27.3%, підручників для високих шкіл — 83.3% і 8.9%, белетристики — 87.1% і 12%, дитячої літератури — 87.6% і 12%. Решта — мовами не-советських народів. За даними цього ж таки статистичного збірника із загальної кількості всіх журналів, газет та інших періо-

диків виходило у 1960 р. в СССР у російській мові 77.3% назв загальним накладом 84.9%.

Тотальна русифікація, запланована на ХХII з’їзді КПСС, передбачає обмосковлення не лише шкільної системи в усіх республіках СССР, але й системи дошкільного виховання — дитячих ясел, дитячих садків і дитячих організацій, бо, як пише узбецький академік, „основи знання міжнаціональної мови значна частина дітей неросійської національності набуває вже в цих закладах, де, з-правила, контингент самих дітей і виховників інтернаціональний”.

Новий винайд русифікаторів — двомовність

Отже, „вільний вибір” советськими громадянами мови виховання і навчання своїх дітей перевершується фактичним станом речей, в якому всякий вибір виключається. І тому центральний советський державний апарат сам, без участі батьків, плянує по окремих республіках і областях співвідношення кількости початкових та середніх шкіл з російською викладовою мовою і мовами окремих національностей. При чому вивчення російської мови у національній початковій школі починається тепер уже від 2-ої класи.

Маскуючи свою русифікаційну політику фальшивим гаслом „розвитку національних мов”, большевики останнім часом виставили перед очі советських громадян новий парадан — „дволомість”, за яким приховують процес витискування і нищення однієї мови другою, панівною, значить, російською.

Дволомість — твердять з властивим їм цинізмом советські теоретики — „глибоко прогресивне явище, яке виникає внаслідок розвитку суспільства і його економічних та культурних зносин з іншими народами; двомовність постає внаслідок історичної необхідності і вимагає від того чи іншого народу знання другої (читай: російської) мови, крім своєї рідної”.

Отже, те, що в перекладі на зрозумілу мову звється винародовленням, московські теоретики називають „історичною необхідністю” і „прогресивним явищем”, як „прогресивним” і „історично необхідним” явищем називають советські історики завоювання царятом середньоазійських країн, Кавказу і „возз’єднання” з Росією України.

У зв'язку з хрущовським курсом національної політики появився в останніх роках у національних республіках ССР новий тип початкової школи — **мішаний**, сказати б, **утраквістичний**, де навчання лише рідної мови і літератури ведеться рідною мовою, а всі інші предмети — міжнаціональною, чи пак російською. Про мішані школи в Україні докладних відомостей ми не маємо, але з книжки К. Ханазарова довідуємось, що в Ташкентській області Узбекістану в 1960-61 р. із загальної кількості 935 шкіл (без Ташкенту) 382 школи вже утраквістичні. У цих школах навчалося понад 50% учнів. Також в Азербайджанській ССР на початку 1961 р. 343 школи з усіх 3780 переведено на мішаний тип, фактично російський. **Аналогічні приклади**, — пише Ханазаров, — можна було б навести по всіх советських республіках.

Очевидно, з переходом учня до середньої, а далі й високої школи процес обмосковлення його посилюється, бо й сам автор книжки признається, що „питома вага російської мови в житті учня у великій мірі підвищується”.

„Друга рідна мова”

На відміну від Сталіна, Нікіта Хрущов, здається, не претендує на звання філолога, але так уже воно буває в ССР, що кожне слово диктатора негайно стає законом. Тож, виступаючи у 1961 р. в Москві з доповіддю про проект програми КПСС, Хрущов дозволив собі висловитись, що „російська мова стала фактично другою рідною мовою для советських народів”.

Такого ствердження в програмі КПСС не зафіксовано, але дефініцію Хрущова советські філологи — проти здорового глузду, який заперечує, що нормальні люди може мати дві рідні мови — постаралися всебічно узасаднити. І газетні шпальти заряснили цією „геніяльною дефініцією”.

Советські теоретики дещо злагіднюють цей лінгвістичний винайд Хрущова. І так, К. Ханазаров, обережно добираючи слова, насмілюється вияснити справу, мовляв, твердження, що міжнаціональна мова фактично стала другою рідною мовою для всіх народів ССР, не можна розуміти так, що всі ці народи опанували її так само добре, як і свою національну мову. „Таке розуміння, пише він, — є наслідком поверхневого уявлення про діалектику розвитку

мовного життя ССР. Воно суперечить національній політиці комуністичної партії, інтересам усіх народів, приводить до недооцінки ролі і значення національних мов”...

Однак, оправдуючи диктатора, Ханазаров признає, що „другою рідною мовою російська мова є своїм впливом і соціальним значенням”.

Більше плутаного вияснення годі придумати!

„Було б теоретично помилковим, а практично скідливим, — снує далі свої казуїстичні міркування Ханазаров, — змішувати таке реалістичне розуміння формули „російська мова — друга рідна мова народів ССР” з вузько лінгвістичним тлумаченням терміну „друга рідна мова”. Це може привести до порушення ленінського принципу свободи вибору громадянами мови навчання своїх дітей, спричинити спроби переведення національних шкіл на російську мову навчання через адміністрування згори (підкресл. наше — В. Д.), при відсутності конкретних для цього умов, як це мало місце в деяких республіках”...

Отже, треба думати, „адміністрування згори” так далеко поширилося в національних республіках, що треба було мобілізувати академіків, щоб дещо вгамували надміру ретельних адміністраторів.

Вперед — але обережно!

Часто згадуване в еміграційній пресі як актуальне советське гасло „злиття мов” в ССР не вживався в офіційній пропаганді. Що більше, це гасло член Академії Наук УССР Білодід відносить до періоду культу особи Сталіна, коли допущено, мовляв, багато перекручень у „ленінській національній політиці”.

Хрущовські соратники, розвінчуячи Сталіна у цій ділянці, закидають йому цілий ряд спірних, недосказаніх і просто помилкових тверджень. Сталін, мовляв, зовсім випускав з уваги „історично неминучий” процес виділення міжнаціональної мови, яка, на його думку, має появитися аж у далекому майбутньому, в комунізмі. Така теза Сталіна, — пише російський академік Каммарі, — „об'єктивно перешкоджала вивченю російської мови всіми народами країни, проповідуючи пасивне очікування періоду встановлення всесвітньої диктатури пролетаріату”.

Сталін, — пише далі акад. Каммарі, — говорив не тільки про майбутнє злиття націй, що,

безсумнівно, правильно, але ѹ про майбутнє злиття національних мов усього світу. Це — річ спірна. Історичний досвід совєтської много-національної держави, а також дослідження мовознавців не дають прикладів злиття різних мов і створення на тій основі нової мови"...

Закидаючи Сталінові найбільший гріх — відхід від заповітів Леніна в національному питанні, хрущовські соратники твердять, що він допустив також бруталне свавілля і беззаконня супроти національної інтелігенції в союзних республіках, загальмував цим розвиток національних мов, а деякі насильно зліквідували, виселивши ѹ розпорошивши деякі народи серед іншомовних народів. Ленін, мовляв, був обережний і тактовний у національній політиці, він передбачив хід історичного розвитку і, узасаднюючи теоретично неминучість злиття націй, ніколи не говорив про злиття мов.

Усі ці закиди на адресу Сталіна бумерангом вертаються на голови Хрущова та його кліки. Але хто про це скаже вголос у Советському Союзі? Хто запитає Хрущова: а де ж тепер ті „розпорошені” Сталіним калмики, інгуші, татари, цімці Надволжя? Хто гальмує розвиток української мови і культури „міжнаціональною мовою” і „двомовністю”? Хто до „іншомовних народів” виселив на цілинні землі сотні тисяч української молоді?

Ведучи злочинними методами насильства русифікацію поневолених народів в усіх ділянках їх життя, комуністи рівночасно в офіційних виданнях плянують національну політику на далеку відстань, аж до часів світової комуни, визначаючи такі чотири етапи в ділянці національних мов: 1) бурхливий розвиток ѹх у добі соціалізму, 2) добровільне виділення народами міжнаціональної мови — на межі комунізму, 3) поступове перетворення в добі комунізму міжнаціональної мови в першу рідину мову певної групи національностей і 4) перетворення одної з найдосконаліших міжнаціональних мов у едину світову мову людства — після перемоги комунізму в цілому світі.

**

Комуністичним теоретикам вільно плянувати все, що впаде їм у голову. Вони плянують уже майже півстоліття, але історія щоразу перекреслює їхні пляни і йде своїм шляхом. Так звана ленінська національна політика, до якої апе-

лював Сталін, а тепер апелює Хрущов, від перших днів існування советського режиму йшла зигзагами, часто сама себе „діялективно” заперечуючи, бо ніколи московські большевики — чи то „інтернаціоналісти”, чи великороджавні шовіністи — не хотіли бачити в Україні і в інших республіках національної культури і мови. Український націонал-комунізм і українізація часів Скрипника були лише місцевим фрагментом у цій облудній, фальшивій політиці. Тож і хрущовські великороджавні шовіністи вкупі з червоними малоросами напевно здають собі справу з того, що „бурхливим розвитком національних мов” і „добровільним виділенням міжнаціональної мови” — всією цією утертою брехнею вже годі будь-кого переконати. А заповіти Леніна і Маркса — все це пусті брязкотельця, мертві, спорохнявілі боввани, які впадуть від першого ж революційного буревію. І тому так халливо латають тепер комуністичні теоретики їхні мертві теорії.

Сувора реальність — це поневолені в ССР народи, які прагнуть волі та незалежності, і їхні поневолювачі, які хочуть одного: за всяку ціну втриматися при владі і втримати червону імперію з її „другою рідною мовою”, щоб не розвалилась вона так, як розвалилась була імперія Романових у національній революції 1917-21 років.

У добі, насиченій націоналізмами, коли в широкому світі постають десятками нові незалежні держави, брехлива большевицька національна політика, хоч і оздоблена „прогресивними” гаслами і підперта „науковими теоріями”, максимально зближається до засудженої історією політики московських князів та царів. І тому вона також приречена на неминучий провал.

Парляментарна демократія не часто видає таких героїчних людей в очах їхніх співвітчизняників, як це має місце з Неру. В тому сенсі, наївіть після формального затвердження його конгресовою парляментарною партією, ніхто не годен його (Неру) заступити.

(Економіст, 25 січня 1964, ст. 299).

M. Великівський

КРИЗА В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ СССР

Советське сільськогосподарське виробництво, як в рільництві, так і в тваринництві, переживає нині глибоку кризу, яка негативно позначається і на всій економіці СССР.

Відомо вже з советської преси і заяв керівного персоналу комуністичної імперії, що 1963/64 рік — критичний рік для тваринництва, яке особливо потерпіло після скасування травопільної системи. Бо внаслідок скасування травопільної системи зменшилася заготівля на зиму зелених кормів у консервованому вигляді (силос), а одночасно зменшилося й заготівля сіна.

У великий мірі кризу спричинило також безгосподарне ставлення фахівців сільського господарства до своїх обов'язків, їх невміння і небажання працювати так, як працює справжній господар на своїй землі.

Московські „Ізвестії” в числі з 15 листопада 1963 р. пишуть: „Фахівці радгоспів розучились або не навчилися думати, підраховувати, пропонувати і настоювати посвоєму”...

А ми від себе запитаємо: а для чого советським фахівцям турбуватися? Адже у формі наказу приходять з центру, який всім керує, так звані контрольні цифри, а фахівці ці цифри мають вписати до своїх плянів і реалізувати, незалежно від того чи відповідають вони місцевим умовам.

Далі в „Ізвестіях” читаємо: „Найбільші втрати радгосп має в тваринництві. Головна причина цього — недостача кормів... Але і в кращі роки худоба була тут на півголодному пайку”...

А такий фактичний стан у більшості радгоспів. У звітах, щоб замілити очі начальству, директори радгоспів пишуть: „налічено зібрати по 200 центнерів зеленої маси кукурудзи з гектара”, а фактично не збирають і по 100 центнерів. І тому ті ж таки „Ізвестія” з 31 жовтня 1963 р. констатують: „Отже, в пляні передбачено голодування худоби. Всі про це знають і та-кож знають, що це спричиниться до великих втрат, але роблять вигляд, що про це їм невідомо”...

І це констатує советський центральний пресовий орган уряду, який керує всім так званим пляновим народним господарством!

В „Ізвестіях” з 16 листопада 1963 р. читаємо: „Колгоспи і радгоспи починають підсумовувати наслідки важкого для рільництва року з його надзвичайно суveroю зимию, відсутністю вліті дощів і одночасно великою спекою”...

Всі невдачі перекладають комуністичні керівники на несприятливі природні умови. Але все ж таки в офіційних звітах хваляться величими успіхами, отже, мовляв, „заходи комуністичної партії не пропали даром”.

Сучасний стан тваринництва в СССР пригадує трагічний стан його з-перед 30 років, напередодні великого голоду. Ми не уявляємо собі, щоб советський уряд про це не знав. Адже сілосу заготовлено за офіційними даними лише від 5 до 25% наміченого пляну. І тому з центру радили восени колгоспам і радгоспам заготовляти на корм худобі стовбури достигло кукурудзи.

„Ізвестія” з 19 вересня 1963 р. писали: „Є чому навчитися щодо заготівлі кормів для худоби у добрих господарів. У них нічого не пропадає марно: стовбури кукурудзи, огудиння з городів і солома, відповідно приготовані (січка), дають дуже поживний корм”... І це пише центральний московський орган на 46 році існування так званого плянового соціалістичного господарства!

Нехай би советські комуністичні вожді запи-тали селянина, очевидно приватного власника, що зацікавлений в успішному розвиткові свого господарства, і він розповів би „товарищам”, як треба робити січку, як її треба перемішувати ґрисом (відхід від зерна при перемелі зерна на борошно), і що цією січкою успішно можна перезимувати худобу й коні. Аде все це можливе не в колгоспі, а в приватному селянському господарстві.

„Ізвестія” пишуть: „Якби від перших же днів утримання худоби при яслах взяти на облік кожний кілограм фуражу, ознайомити тваринників з технологією заготівлі кормів, притягнути до цієї справи mechanізаторів, то можна було б забезпечити задовільну зимівлю тварин на фармах”...

Цілком справедливо, але треба пам'ятати, що головна справа тут не тільки в умінні заготов-

Петро Кізко

„ПА — ПА!”

Сатирична п'еса на одну дію

Дійові особи:

МАКСИМ ПОЛУМИСОК.

МЕРІ — його дружина.

МІМА — їхня дочка.

ЖОРЗЕЛЬ — приятель Міми.

КОЛОМИЙЧЕНКО — кольпортер.

ХЛОПЦІ, ДІВЧАТА.

Дія відбувається на еміграції в наш час.

ВІДСЛОНА

Сцена поділена на дві частини. Ліворуч — мешкання Максима Полумиска; праворуч — каварня. В мешканні Полумиска м'яка канапа, фотелі, дзеркальна шафа, на стінах образи, в

ляти фураж, а й особистій заінтересованості того, хто заготовляє корм, у його ініціативі.

З наведеного за московською пресою сумного стану советського сільського господарства безсумнівно виходить, яка система господарства має економічні переваги: чи та, що жахливим терором встановили Ленін і Сталін, а нині намагається вдергати Хрущов, чи та, що панує у демократичних країнах вільного світу.

У ЗДА нині є запасу 60 мільйонів тонн зерна (3,5 мільярда пудів) і американський уряд виплачує фармерам по 18 доларів за кожний акр акр = 0,4 гектара) незасіяної ріллі. Але й це не вирішує справи, бо врожайність зростає і зернова надвишка збільшується. Зокрема врожайність кукурудзи зросла з 54 до 66 бушелів з акра (4,7 тонни з гектара), і в цьому році передбачається врожай фуражного зерна на 160 мільйонів тонн (9,6 мільярдів пудів). Також передбачається велика надвишка м'ясних продуктів.

Отже, коли при комуністичній системі уряд мусить турбуватися, як задоволити харчами людей і кормами худобу, то при вільній системі народного господарства уряд мусить думати над тим, куди дівати надвишку врожаю.

На грудневому пленумі ЦК комуністичної партії Хрущов ще раз заявив, що СССР вже в 1970 році дожне Америку у продукції текстильних виробів. Ця заява була пов'язана з його доповіддю про „велику хемію”, яка, мов-

кутку радіо й телевізор. Взагалі режисер може урядити цю кімнату так, як сягає його фантазія. Те саме стосується і до убрань Мері й Міми Полумисків. Усе ж підкажемо, що Мері, яка вдома, в Україні, звалася Мариною, а на еміграції „змодернізувала” своє ім'я, — це уособлення всього, що зветься „криком моди”. Суконка, черевики, ондуляція, косметика — оце й буде Мері Полумисок. Міма — гімназистка. Але хоч їй і пішов всього сімнадцятий, вона „цілком вже доросла”, вона — „копія мами”. Ну, а батько й господар дому Максим це — „жертва родинних обставин”, тиха, сумлінна в праці людина, але безхарактерна.

ляв, допоможе збільшити урожай зерна до такої міри, що „всього буде вдосталь”. Хемія за Хрущовим дасть волокнистий фібр для тканин, і все населення СССР буде добре одягнене. А „Правда” з 23 травня 1963 року в передовій статті писала: „В 1970 році гуртовий збір зерна буде доведений до 14-16 мільярдів пудів”...

Але всі советські обіцянки „ізобілія плодов земних” вже нікого не переконують.

З советської преси довідусмося, що в московській імперії почали вже обмірковувати питання, як бути далі з дефіцитними колгоспами, які приходиться державі фінансувати. А таких колгоспів чим далі, тим більше. І дехто на комуністичних верхах нібито навіть висловлює „еретичну думку”: передати землі дефіцитних колгоспів селянам у приватне господарювання. Господарська ініціатива і особиста заінтересованість наслідками праці можливі лише при наявності приватної власності на землю. Тож, якби „еретична думка” про передачу землі в приватне господарювання і здійснилася в комуністичній системі, то це був би ще один експеримент над нещасним селянством, який ніяких позитивних наслідків не дасть.

Єдине, що може врятувати сільське господарство в сучасній його кризі — це заміна комуністичної системи на вільну, національну, демократичну систему. До цього раніше чи пізніше мусить прийти, бо цього вимагає сама природа людини.

Вечір. У мешканні Полумисків — світло. Він сидить за столом, гортає папери. Мері лежить на канапі в піжамі й читає книжку. Тим часом на другій половині сцени, в каварні, патефон грає якісь „шлягери”, хлопці й дівчата, зодягнені за „модерним” зразком, розважаються, як можуть: танцюють, грають у настільні гри, п'ють...

МАКСИМ: — Щось Міми досі немає... Пізно з школи приходить... Десь бігає...

МЕРІ: — На те вона дівчина.

МАКСИМ: — Щоб бігати?

МЕРІ: — Та вже ж не лазити, як ти он, що слімаком повзаєш. Крім своїх паперів світу не бачиш. А вона що? Молода, хай вишумовується, хай насолоду життя, як келих доброго вина, на повний віддих ковтає! Тепер нові часи й новими категоріями думати треба. А ти хотів би, щоб і твоя рідна дочка мучилася так, як я замолоду з тобою... В ганчірках ходила, очима по ночах світила, картоплю з картоплею їла (мало не плаче).

МАКСИМ: — Мері... Марино...

МЕРІ (*передражнює*): — Мері, Мері! То не зачіпай дочки своєї! Що вона тобі зробила?

МАКСИМ: — Мері, я ж не зачіпаю, я нічого лихого не сказав...

МЕРІ: — Як не сказав, коли вже й побігулею Міму обізвав? Ото ви всі такі, мужчини, вам жінки воч би яке горе терпіли, то ви не співчувасте... Он у людей по два-три телевізори, по чотири холодильники, жінки по двадцять пар черевиків мають, а я мушу десят'ма обходитьсь... і рура у ванні тріснула...

МАКСИМ: — Уже поїхала! На ось ліпше послухай. (*Залулує радіо. Радіо саме оголошує про нещасний випадок: котурсь сімнадцятирічну дівчину з-під авта напівживу витягли. Мері, погувши це, склонилася за груди і впала непритомна на пілдогу. Максим розгублено стоїть над нею, не знаючи, що робити. Потім біжить по воду й хлюпає на неї.*)

МЕРІ (*піби крізь сон*): — Мімо! Рідна наша Мімонько!

МАКСИМ: — Так може це не Міма? Хіба мало в місті сімнадцятирічних дівчат? (*В цю хвилину вбігає до хати Міма*).

МІМА: — О, а це що? Мамо, мамусенько, мамусик! Що з тобою? (*Мері підводиться; Максим і Міма кладуть її на канапу*). Що ста-

лося, татусю? Добрий вечір вам, мої рідні, мої дорогенъкі баранчики!

МЕРІ: — Радіо сказало, що дівчину твоїх літ з-під авта... Ох, як я перелякалась!

МІМА: — Ах, мої ви баранчики, які ви положливі! Он у нас в школі один хлопець другому ногу викрутів, і то ніхто не злякався. Тепер час такий, правда, баранчики?

МАКСИМ: — Мімо! Скільки я разів тобі казав, щоб ти не називала нас баранчиками! І що це за вигадка. Баранчики, баранчики: Які ж ми тобі баранчики?

МІМА: — Ах, папусю! І за що ти на мене гридаєш? Адже баранчики — це такі прегарні створіннячка, кучерявенькі, пухнатенькі, мілі тваринки. (*Сідає батькові на коліна й цілує його*). Хіба ж ти не баранчик, папусю? (*Максим безвільно має рукою*). Он моя подруга Жокіна, так та називає свою маму ослицею.

МАКСИМ і МЕРІ (*разом*): — Що!? Маму — ослицею?

МІМА: — Ну і що ж тут такого? Осел така тиха, лагідна тварина. (*До батька*): Папусю, в мене сьогодні лекція танців. Пустиш?

МАКСИМ: — Науки я тобі ніколи не відмовляв. Тільки ж повечеряй, переберись.

МІМА: — Авжеж! Мамуню, дай мені чогось їсти, а я тим часом переберуся.

МАКСИМ (*занурюється в свої папери, Мері подає на стіл догіді вегетарію. Міма пішла перебиратись. У Полумисків дзвінок у двері. Входить Коломийченко з газетами в руках*).

КОЛОМИЙЧЕНКО: — Доброго здоров'я родині Полумисків! Як живете-поживаєте? (*Він веселий, піднесено-бадьорий*).

МЕРІ (*пригепчується на ходу. Говорить люб'язно*). Та як поживаємо? Де тонко, там і рветися. Он рура тріснула у ванні, в телевізорі лямпа згоріла — знову нові видатки. А де їх візьмеш? Чоловік заробляє мало, я не здухаю, ввесі час отут коле (*показує на стегно. Максим перебиває*).

МАКСИМ: — Мері... Ти знов за своє. Дай же чоловікові висловитися, може він щось хоче від нас.

МЕРІ: — Я вже знаю, що він хоче. Знову, щоб газети купували, а де ми тих грошей наберемо, коли у ванні рура тріснула.

КОЛОМИЙЧЕНКО: — Алеж пан Полумисок

потребує газети, він же в українській установі працює.

МЕРІ: — То хай йому українська установа передплачує! Подумасш, усе на Полумисках звикли виїжджати! Он інші задарма читають, а нам — передплачуай.

МАКСИМ: — Мері...

МЕРІ: — Та їди ти к чортовому батькові, що ти мені все Мері та Мері! Он краще б про свою дочку подумав: на забаву нема в чому піти, саме дрантя. (*Входить Міма, в новій сукні, з приkleєnimi віям, з намальованими бровами й устами, на голові не розбереш: ги то волосся, ги копиця сіна.*)

МІМА: — Сервус, пане Коломийченку!

КОЛОМИЙЧЕНКО: — Що ви сказали?

МІМА: — Сервус, кажу. Що ви — культурного вітання не розумієте?

КОЛОМИЙЧЕНКО: — Та розумію, але... Дивне це слово мені. Я вже волію сказати по-некультурному добриден чи здорові були, як по-культурному — сер-сер... вибачайте! (*Пішов.*)

(*Міма вегеряє.*)

МАКСИМ (до жінки): — Скільки я тобі казав, скільки благав: поводься з людьми чесніше. Мені за тебе сором.

МЕРІ: — То мені за тебе сором, що ти від напасті не можеш відпекатися.

МАКСИМ: — Але ж газети б української таки нам треба. Он кат-зна які романи й журнали читаєш.

МЕРІ: — Це не твоє діло.

МАКСИМ: — Як не мое? Ти ж моя жінка, я — твій чоловік, а Міма — наша дочка!

МЕРІ: — То як ти чоловік і батько — вважай на жінку й доньку, а не на отого дурноватого газетяра!

МІМА: — Папусю, перестань.

МАКСИМ (зняковіло): — То ти, Мімо, це до мене кажеш — перестань, коли я мовчу. Ти своїй мамі скажи, нехай замовкне! (*Кригтіть*). Мовчу, мовчу!...

МІМА (до обох): — Мамусю, папусю! Ми ж усі — одно. Ми живемо в такий час, що бідні жінки так терплять од чоловіків... Чоловіки не розуміють жінок...

МАКСИМ (розгублено): — Мімо, де ти такого навчилася?

МІМА: — В наш час. Модерний, передовий, про-

гресивний, папусю. Не можна тепер жити такими відсталими думками, як у тебе, що тільки про українську книжку й газету думаєш.

МАКСИМ: — Мімо! Дочко ти моя! (*Мері порається біля столу, самозадоволена й сяюга.*)

МІМА: — Я вже пішла! Па-па, мої баранчики! (З дверей, відходяги, посилає „поцілунок”.

Максим знеможено сідає у фотель, Мері, прібраєши зі столу, знову береться за роман. В хаті тиша. Зате ще голосніше і веселіше стає в каварні, де вихорем літають хлопці й дівчата. Туди ж вбігає і Міма. Вона одразу огинає зашила Жорзеля).

МІМА: — Сервус, Жорзелю! Ти давно на мене чекаєш?

ЖОРЗЕЛЬ: — Вже очі стуманіли.

МІМА: — То може від вина? (*Сміється, бере його за шию і вже — в танці.*)

ЖОРЗЕЛЬ: — Може, але без тебе мені світ крутиться, як космічний корабель навколо землі. Ти така сьогодні чаювна. (*Тулиться щокою до Міми. Вона — також.*)

МІМА: — А який в тебе сьогодні чуб? Хто тобі так зробив?

ЖОРЗЕЛЬ: — Новий фризієр Помпадуля Помпадулякуліс.

МІМА (сміється): — Що це за дивне прізвище? Помпа... Помаду... Не вимовлю.

ЖОРЗЕЛЬ: — Грек. Дуже гарні робить фризури. На голій голові розкішну чуприну зробить. (*Аж тепер заєважує Міма, що Жорзель в одній руці тримає цигарку.*)

МІМА: — Ти куриш, танцюючи? Це небезпечно! Ти можеш обпекти мене!

ЖОРЗЕЛЬ: — Ах, яка ти відстала кобіта! Нашо мені тебе обпікати цигаркою, коли я ось так тебе... (*Цілує в губи.*)

(*Дія переноситься у мешкання Полумисків*)

МЕРІ (захоплено вигукуює): Як вони смачно цілються!

МАКСИМ (що був уже заснув у фотелі): — Га? Що? Хто кого?

МЕРІ: — Що хто кого?

МАКСИМ: — Хто цілюється?

МЕРІ: — Та він її. Так цілую, так цілую!. (заплющає огі)...

МАКСИМ: — Де?

МЕРІ (спокійно): — Та ось у романі, що я читаю.

МАКСИМ: — Тьху на тебе!

Дія знову переноситься до каварні

МІМА: — А ти й сьогодні відвезеш мене таксівкою? (Горнететься до Жорзеля всім тілом).

ЖОРЗЕЛЬ (дмухає димом з цигарки в облигзя Міми): — А чому ж ні?

(Музика грає дужче. Міма і Жорзель літають у танці. Нараз хтось із танциюючих скрикує: „Богонь!” Усі на мить завмирають, а потім кидаються в бік, де на котромусь хлопцюві зайнявся піджак. Міма і Жорзель також кинулися туди. Метушня, крики: „Скидайте з нього одежду!”, „Давайте води!”, „Вином на нього, пивом лийте!”, „Ой, Боже, Міма загорілася!” Чути крик Міми: „Жорзелю, де ти? Рятуй мене, я горю!” I ще гайсь голос: „Ото, ідіоти, якби не курили при танцях”.

Приносять у відрах воду і обливають угасників забави, які розбігаються, хто куди. Каварня порожня, на підлозі пляшки, гарки, обгорілі піджаки, штани, суконки. По павзі появляються Жорзель і Міма. Міма в обгорілій суконці, перука зголови загубилася і вона виглядає, як мокра курка.

МІМА: — Що ж тепер, Жорзелю?

ЖОРЗЕЛЬ (ні в сих, ні в тих): — Отак, якби розвився космічний корабель. Самі уламки. I ми з тобою, Мімо...

МІМА: — Що ми з тобою?

ЖОРЗЕЛЬ: — Як оті уламки космічного корабля...

МІМА: — Що ж тепер мої баранчики скажуть?

ЖОРЗЕЛЬ: — Які баранчики?

МІМА: — Папусь і мамуся...

ЖОРЗЕЛЬ (гордовито): — Я тебе повезу до них! Я всю вину візьму на себе. Я...

МІМА (розгудлено): — Мій герою другої половини двадцятого століття! Та з такими, як ти, людство сто сонць і тисячу венер здобуде!

ЖОРЗЕЛЬ (скидає з себе піджак): — Ось на, накидай на себе. А тепер таксівку!

(Виходять. Аж тепер з'являються пожежники і поліція. Другу гастину сцени можна заслонити, бо там уже нікого не діється. Зате погляньмо на ліву гастину сцени: на мешкання Полумисків).

МАКСИМ (підводиться): — Я йду спати. Щось мене так ломить, так крутить!

МЕРІ: — А ти аспірини візьми. Та чарку коняку з цитриною.

МАКСИМ: — Не поможе. Ми вже самі, як цитрини. Отак беруть тебе й кидають у пляшку, в якій ти мокнеш...

(Дзвінок. Входить Міма в піджаку, боса, простоволоса. Максим закам'янів, дивлягись на Міму, а Мері скопилася з канапи).

МЕРІ: — Ой, Мімочко ти наша, дитино нещасна, що ж це з тобою сталося? Хто це тебе так? Ну, чисто як у романі!

МІМА (скидає піджак): — Пожежа в нас на лекції танців сталася. Якийсь дурень цигарку прямо на одежу комусь кинув. I в мене зайнялось. Жорзель казав, що привезе мене таксівкою і всю вину візьме на себе, а потім утік, як останній боягуз! I це в наш космічний час! Герої ви каварняні! Та я тепер на таких як Жорзель, — ось як! (Тупотить ногами, ніби топче Жорзеля).

МАКСИМ (задоволено): — А я тобі що казав? менше бігай, більше читай книжок, вчися справжньої науки, а не танців.

(Мері мовгки вносить доггин одяг, одягає її).

МІМА: — Я завжди тепер слухатиму тебе, тату! (Обіймає його, плаче і цілує. Мері стойть розгублено).

МЕРІ: — А як же я?

МІМА (обіймає і її): — I ти, мамо, будеш з нами, будемо слухати всі одне одного, ніхто ні на кого не кричатиме, бо де сварка — там лихо. Добре, мої дорогі... татусю й мамусю?

МАКСИМ: — А як же з баранчиками?

МІМА: — I з баранчиками — геть. I мама моя мусить називатися не Мері, а Мариною, по-нашому, по-українському. А мене не звіть більше Мімою, бо це принизливо і гідко! Це тільки в каварнях так себе називають дівчата. Я — Марія, тож і звіть мене Марією!

МЕРІ: — Це бо-зна, що робиться на світі. А як же ж у інших людей?

(Дзвінок. Входить Коломийченко: Міма до нього): „Добрый вечір, пане Коломийченку! Ви за „сервус” на мене не гнівайтесь! Я вже більше не казатиму так! А зате дайте нам українську газету.

КОЛОМИЙЧЕНКО: — На передплату?

МАКСИМ: — Так. На цілий рік.

(Коломийченко витягає книжечку, виписує квитанцію. Мері до головіка): — А мені випиши нові черевики! У твоїх газетах я ходи-

Ікер

ПРОГРЕСИВНИЙ

Фейлетон

Власник однієї з наших висилкових фірм на долині міста Нью Йорку, що висилає пакети в Україну, Литву, Латвію, Естонію та в інші країни Співдружності Союзу, поділився з автором цих рядків цікавими спостереженнями з власної практики.

— Віднедавна, — розповідав цей добродій, — в нашій фірмі з'явився новий тип клієнта: це так звані „прогресисти”, не лише українці, але й карпатогороси, білоруси, москали... Вони наперли масово з посилками з того гасу, коли стали відвідувати як туристи „радянську батьківщину” і на власні огі побагали, які там гаразди. Таких клієнтів ми зразу пізнаємо від інших. Вони понурі, мовгазливе, багато не балакають та не розповідають всякої-всягни, як це звичайно водиться з нашими людьми. Наш головік сам, без жадної принуки, розповість тобі цілу історію свого життя і всього свого роду, покаже листи і фотографії з Краю, розкаже, яка там бідося, похвалиться, скільки пакетів він уже вислав і скільки те все його коштує... Від прогресиста ти й парою волів не добудеш двох-трьох слів більше, гим того вимагає виповнення висилкового фурмуляра! Він тобі й не заікнеться про те що висилає посилку для того, щоб допомогти своїм-рідним в бідінужді. Таке визнання, звичайна різ, не пролізе йому через горло! Він же довгі роки твердо ві-

ти не буду... Я хочу жити — як люди живуть.

КОЛОМИЙЧЕНКО: — Я черевиків не випишу. До побачення!

МІМА: — Па-па! (махає рукою вслід).

МАКСИМ (з докором дивиться на дотку): — Маріє!

МІМА (винувато): — Я більше не буду, тату. Це — сила звички.

МЕРІ: — А я буду! Була й буду така, як є! А через ваші газети бідувати не хочу! Он у інших по чотири холодильники, а в нас тільки два. Ще й рура, як на гріх, тріснула!...

З а с л о н а

тив у те, що 4-та вулиця подавала до вірування: що там, у Краю, рай, жити-не-вмирати, що під радянською владою його рідні плавають в добре-розкошах, мов галушки в сметані!.. А поїхав, подивився на всі ці „розкоші” і вже має досить... Полуда впала йому з огей, це факт, але йому ще соромно освідомити собі свое власне прозріння й розгарування, глянувши правді ввігі, зробити з цього відповідні висновки. В душі такої людини наступає роздвоєння, душевна криза... При гому трапляються інколи трагікомігні випадки... Вертається, скажемо, з відвідин Рідного Краю такий прогресист і перше, що він робить, — може й під натиском партії: пише захопленого листа до „Щоденних Вістей”, яке добро він там багив, як щастливо живуть люди в його рідному селі, як багато зерна заробляють в колгоспі, скільки мають корів, свиней і тому подібні небелиці. А через кілька днів, по надрукованню такого листа, той самий дядько приходить до мене і посилає в свое рідне село, рідному своєму братові, по-лотна на сорогку і матерії на штани, щоб мав гим грішине тіло прикрити. Саме той дядько не втерпів, зірвав пегатку мовганки з уст, і розбалакався, розкрив мені свою душу, свою трагедію і таких, як він.

— Ми — пропащі люди, — сказав, потрясуючи сивою головою. — Для нас немає виходу з положення, ні сюди, ні туди... В комунізмі розгарувались, до націоналізму запізно вже вертатись. Перед нами одна лише орієнтація — на Петра Ярему. Мене тільки дивує, що де-жто з ваших, новоприбувших, що приїхав сюди запеклим націоналістом, тепер пробує переконати себе та інших, що не такий горт страшний, як його малюють, старається покласти трошки пудри і шмінки на гервону машкару... Га!.. Може ще прийдеться нам, прогресистам, навертати на путь праведних деяких націоналістів...

ПОШИРЮЙТЕ ВІСНИК!

ПРЕСА ПРО АБН

З нагоди двадцятиріччя АБН ворожа і прихильна преса відмічає цю дату. І так, „Советская Белоруссия”, орган ЦК КП Білорусі, Верховного Совету і Совету Міністрів БССР, в трьох числах — 13, 14, 15 вересня — в статтях якогось А. Андреєвича п. н. „Про деякі форми і методи ідеологічних диверсій імперіалізму” атакує АБН, зараховуючи його до західних диверсійних форматів.

Орган еміграційного московського НТС „Посев” (ч. 40-41) згадує про цю атаку на АБН, додаючи від себе: „АБН має відношення до населення нашої країни, але він має вигідну для КГБ програму розчленування СССР”... На розумнішу аргументацію не міг спромогтися НТС...

**

Газета Ульбрихта із східного Берліну „Уніон” з січня ц. р. з скаженою лютотю нападає на АБН, але не може не признати, що в АБН „об'єдналися котрреволюціонери (?) від України до Куби, але російські емігранти до цієї організації не належать”.

„АБН розбудував, — пише „Уніон”, — свої філії по всіх континентах. Його поплечники сидять передусім в ЗДА. До них належать конгресмени Фін, сенатори Кітінг, Дадд, Гарт, а також британський генерал Гілтон”...

Московська агентура не може спокійно спати, коли акція АБН у світі зростає, що, зрештою, підтверджує Сташинський.

**

„Райнішер Меркур” ч. 1/64, найповажніший німецький тижневик, знаний, як орган Аденауера, вміщає — з нагоди двадцятиріччя АБН — статтю п. н. „У головній квартирі східних емігрантів”, піднаголовок — „Мюнхен — центр антибільшевицького Блоку Народів (АБН)”. Зміст статті незвичайно прихильний для АБН. Вона подає генезу АБН і інформацію про його діяльність в найкращій інтенції. Для прикладу, оцінка автора екзильних політиків: „У протиставності до широкорозповсюдженого на Заході погляду, до речі фальшивого, мовляв, східноєвропейські екзильні політики є „генералами без армії”, утопісти, без жадного практичного значення, можновладці комуністичних держав вважають у цих активістах дуже поважну небезпеку, між іншим тому, що для багатьох людей за залізною заслоною ці політики, без огляду на їх менш чи більші впливи на Заході, „ще завжди як представники їх легальної політичної влади... АБН належить, — пише „Райнішер Меркур”, — до найбільших, на міжнародному форумі і найуспішніших міжнародних екзильних організацій. Стаття має кілька шпальт, з'ясовує детально цілі і діяльність АБН, а також персональний і організаційний її склад. Варто її розповсюдити серед німецькомовного світу.

Про Голову ЦК АБН „Райнішер Меркур” пише таке: „Ярослав Стецько, голова ЦК АБН, є в організації невтомним мотором. Він був не один раз ціллю черво-

них і брунатних замахів. В липні 1941 р. агенти Гестапо виконали проти нього револьверовий замах. А те, що комуністи докладали всяких зусиль, щоб його зліквидувати, говорять зізнання Сташинського в Карльсруге. Згідно з тими його зізнаннями підготова замаху отруйною пістолею на українського екс-прем'єра була в повному ході”...

Переходячи до скарги Ярослава Стецька перед ОН проти Шелепіна, „Райнішер Меркур” пише таке: „До комітету ОН проти колоніалізму передав Ярослав Стецько, як кол. прем'єр-міністер України, оскарження проти колишнього шефа КГБ Шелепіна, якого свого часу Найвищий Суд Німецької Федеральної Республіки в Карльсруге окреслив як ініціатора убивства, як особу, що несе головну відповідальність за атентати на Ребета і Бандеру. Подібну скаргу-обвинувачення передав Я. Стецько Комісії прав людини при ОН”...

**

„Фольксботе”, популярний німецький тижневик, вмістив у ч. 49/63 інтерв’ю з мігр. Славою Стецько у справі Конференції АПАКЛ у Сайгоні п. н. „Національні революції всіх поневолених народів”. В редакційному коментарі цього часопису читаємо: „АБН — найбільша і найважливіша організація емігрантів у вільному світі. АБН бореться за визволення всіх поневолених комунізмом і російським імперіалізмом народів. ... АБН витримав пробу у бурі війни... Лише москалі і поляки не належать до АБН...“

Поляки не годні поховати свого спору з українцями, а москалі не хочуть погодитися на розподіл їх грабежами створеної впродовж століть колоніальної імперії на національні держави”...

**

У турецькому щоденнику англійською мовою „Дейлі ньюс”, Анкара, в десятих числах, головний редактор Ільган Чевік, який був членом турецької делегації на Конференції АПАКЛ у Сайгоні, реферус про перебіг нарад цієї Конференції. У числі з 22 листопада він з'ясовує зміст виступу делегації АБН і подає в цілості резолюції АБН і турецької делегації, з вдоволенням зазначаючи, що пройшли вони одноголосно. Одним з авторів резолюції турецької делегації був сенатор Феті Теве Тоглю, голова турецької делегації в НАТО. Автор подає, що турецька делегація внесла прийнятій однодушно проект привітання IX Конференції АПАКЛ для ЦК АБН з приводу двадцятиріччя з дня його постанови. У цьому привітанні, яке друкують газета в цілості, говориться про підтримку АБН в його боротьбі за визволення народів, поневолених російським імперіалізмом і комунізмом, і за відновлення незалежних національних, демократичних держав цих народів.

ЧИМ ПРИЧИНИЛИСЯ ВИ
ДО ПОШИРЕННЯ

„ВІСНИКА”?

ЩО РОБИТИ ДАЛІ?

Які проблеми актуалізувати на міжнародному форумі, акцентувати, як роз'яснити, — багато інструктивного матеріалу в цьому пляні отримає читач „АБН-кореспонденс”, що виходить за редакцією мгр. Слави Стецько. Його останнє число 5/63 уже зовнішньо робить дуже симпатичне враження.

Число відкриває стаття п. Я. Стецька про *неzmінну* *сталінську політику Хрущова* у відношенню до поневолених народів. Вона дає документарний матеріал на обґрутування цієї тези.

Ген. Дж. Фуллер у своїй статті „Атлантический пакт і АБН” дає вдумливу політично-мілітарну аналізу цих двох чинників в антибільшевицькій боротьбі вільного світу. Вольфганг Страусс з нагоду двадцятиріччя АБН віддає данину „Воякам і революціонерам”, які боролися й гинули у повстаннях і в концтаборах. Про опозицію *литовської* молоді проти комуністичної ідеології пише коротко литовський автор. Натомість широко боротьбу *грузинської Церкви* проти Москви з’ясовує знаменитий знавець цієї справи кн. Ніко Нікашідзе.

Матеріали IX Конференції АПАКЛ з інформативною статтею про неї, резолюція АБН за розподіл російської імперії, внесеними турецькою делегацією, резолюцією в користь підтримки В’єтнаму, світлинами з Конференції (делегація АБН у президента Дієма, турецька делегація під час дебат), — творять центральну проблематику числа.

На видному місці опубліковано привітання АПАКЛ-Конференції для АБН з приводу його двадцятиріччя. Конгресмен Керстен (ЗДА) пише про „Визволення поневолених народів — як ключ до миру, спретого на справедливості”.

Француз Жорж Годі пише про *обличчя російського імперіалізму*, беручи Україну як приклад боротьби проти нього і предмет екстермінації і русифікації, „Що робити на заході” — синтетично зібрани сугестії видатного знавця антиросійської боротьби, українця Д. Д. Про Азербайджан, його сучасну боротьбу і політику Росії пишуть Агмед Ібрагім Ісаакян І. Нарцікул.

Резолюції з мітингу в Міннеаполісі (ЗДА) проти голоду, зорганізованого *Москою* в Україні, пригадують цей нечуваний в історії злочин Москви.

Скарга Ярослава Стецька, Євгена Лозинського, М. Грицков’яна проти Шелепіна і Уряду ССР пригадує далеко не закінчену нашу акцію проти Москви за вбивство сл. п. Ст. Бандери.

Повний текст *присуду* французького суду проти російських клеветників на Ярослава Стецька з „Ексель е Ліберте” дає добру документацію проти інших на клепників, ворогів нашої визвольної боротьби і її лідерів.

Звідомлення з святкувань з нагоди двадцятиріччя АБН в Сіднеї, Австралія, показує, що ідеї АБН охоплюють дуже широкі кола.

Д-р Нестор Процик пише про помилки американської політики у відношенні до уярмлених Москвою народів.

Священик Ван Страатен критикує відношення Ватикану до Москви.

Огляд двадцятирічної діяльності АБН подає кн. Накашідзе. Він може послужити матеріалом для доповідей.

Хорватські автори відповідають на наклепи проти їхнього визвольного руху.

Про *російську мову*, як „другу рідину мову”, пише польська авторка, доказуючи, що Хрущов намагається цілковито зруїфікувати поневолені народи поборюванням, зокрема, їхніх культурних традицій.

Події у Кривому Розі на Україні черговий раз доказали існування українського підпілля.

Численні рецензії найрізніших авторів замикають це незвичайно цікаве, багате на зміст число.

Наше єдине побажання: підтримати фінансово зусилля АБН, зокрема з нагоди його двадцятиріччя. Закуповувати видання АБН, поширювати їх серед чужинців, політиків, журналістів, науковців. Пересилати бібліотекам, книгарням, інститутам, редакціям, парламентам, урядам.

„АБН-кореспонденс” видається не для українців, не для емігрантів, а для американців, англійців, австралійців, канадійців. Їм треба його поручати, пропагувати. Шукати кольпортерів, давати кіоскам, зробити його загальнопочитним журналом в англомовному світі. Треба здобути теж представників інших поневолених народів, щоб вони підтримували цей журнал фінансово, передплачували, поширювали. Треба також зайнтересувати цим журналом молодь західних націй. Не складати усього на наші плечі, але шукати всюди приятелів і кольпортерів наших видань в чужих мовах.

В ДЕТРОЙТІ УСПІШНО ВІДЗНАЧИЛИ 20-ЛІТТЯ АБН

Живучість Організації Визвольного Фронту позначається, зокрема, тим, що ці організації ставлять перед своїм членством щораз нові завдання; змушують членство, а разом з ним і всю українську громаду йти вперед, виконуючи корисну роботу для добра нашої визвольної політики. Одним із доказів цього був виступ кол. члена Конгресу ЗДА, професора Маркетського університету п. Керстена з нагоди відзначення 20-их років АБН в Детройті.

У залі Вейнського стейтового університету зібрались 6 грудня м. р. невелика числом, зате дібрана публіка. Треба подивляти стійкість політичних поглядів проф. Чарлза Керстена, особливо в наш час, коли американська зовнішня політика виявляє глибоке пониження, стараючись догодити диявольській політиці Москвії. Проф. Ч. Керстен не тільки твердо стоїть при своїх поглядах, які різко розходяться з американською зовнішньою політикою, але й дуже енергійно їх захищає і пропагує. Недарма професори Детройтського Католицького Університету, отці Ісусовці, відомі антикомуністи,

які час від часу організують антикомуністичні курси при згаданому університеті, захоплювались думками Ч. Керстена, виявляючи це у жвавій дискусії.

Дуже цікавою була доповідь проф. Ч. Керстена на зібранні, яке зорганізував голова Відділу АПАВН, д-р М. Климишин для відзначення 20 років існування АБН. Провівши глибоку аналізу московського імперіалізму і колоніалізму, Ч. Керстен змалював кошмарний образ московської політики ліквідування своїх політичних противників, які, очолюючи антимосковські і антикомуністичні рухи, перешкоджають Москві здійснювати „світову революцію”. Як класичний і типовий приклад, Ч. Керстен навів убивство Провідника Українського Національного Резистансу, Степана Бандери. Керстен перестерігав при цьому й Америку проти вишколених московських професійних убивць.

Підкреслюючи великі заслуги для вільного світу п. Ярослава Стецька, голови ЦК АБН, Ч. Керстен вказував на єдиноправильну політику т. зв. вільного світу, — політику, що її намагається протягом двадцяти років увести в життя вільного світу Антибольшевицький Бльок Народів.

Представники молодшої американської генерації, що були привіні на доповіді проф. Ч. Керстена, та згадани професори Католицького Детройтського Університету, ставили прелегентові ряд питань, зголошуючись по кілька разів до слова. В іхніх питаннях домінувала журба за те, що Америка, лідер вільного світу, екзистуючи з Москвою, сприяє тим самим большевикам у здійсненні їх намірів. Вони ставили журліві питання: Що нам, громадянам, робити?

Ваш кореспондент запитав прелегента: „Чи ви не думаете, що убивник президента Америки перейшов такий самий вишкіл у Москві, що й Б. Стапінський, про якого ви згадували? Чому такою таємницею все це сповівають?

Прелегент, розводячи руками, відповів: — „Я думаю так, як і ви, але...”

Це „але” ми дуже добре розуміємо. Офіційна політика! В цій країні можна розхвалювати московський комунізм, його ватагів-убивників і можна при цьому опинитись... близько Білого Дому чи навіть в ньому, коли хтось робить політичну кар’єру. Але можна також опинитися в ролі МекАртура, МекКарті і інших, коли ставити чоло московському комунізму. Такі часи...

І саме тому імпреза в Детройті підказує незвичайно важливі завдання Визвольного Фронту: таки йти вперед, і то твердо, наполегливо! Проти надій таки сподіватись!

Цією корисною імпрезою проводив молодий, енергійний секретар Відділу АПАВН, п. Юрків.

Діяльність АБН на протязі двадцяти років з’ясував англійською мовою п. Б. Федорак. Побажати б, щоб усі наші осередки менше склублювалися в своїх геттах, а глибше йшли в американський світ, заставляючи американців думати над тою правдою, яку ми пропонуємо.

В-ий

З ЖИТТЯ ЙОНКЕРСУ, Н. Й.

Дискусійні гутірки

Управа 11-го Відділу ООЧСУ в Йонкерсі, Н. Й., щоб посилити громадську активність своїх членів, прийняла пропозицію теперішнього голови мгра Володимира Черевка влаштовувати час від часу дискусійні вечори-гутірки на актуальні теми.

Заплановано було на 1963 рік такі теми: Проблеми і напрямні громадської роботи в Йонкерсі; Політичне положення в світі і Україна; Сучасне положення в Україні; Економічний стан в ЗДА і в Україні.

На доповідачів запрошується місцевих прелегентів.

Перша дискусійна гутірка відбулася 30 березня м. р. Доповідачем був мгр В. Черевко. Тема: „Проблеми і напрямні громадської роботи в Йонкерсі”. Доповідач заторкнув місцеві проблеми, добрі і злі сторінки нашої громадської та політичної роботи, як і взагалі стан нашого міста в порівнянні з іншими осередками. По півгодині доповіді розвинулася півторагодинна жива дискусія, в якій забрало голос біля 20 осіб на 40 привінних. Була це речева і конструктивна дискусія: члени Відділу і запрошенні гості подавали свої поради, підкреслювали недоліки, пропонували власні проекти пожвавлення громадської праці і т. д.

Заохочена таким успіхом, Управа підготовила другу гутірку на 8 червня м. р. (прелегент п. С. Коцибала) і третю на 30 листопада м. р. (прелегент ред. С. Женецький). Ці дві гутірки відбулися з не меншим успіхом, зібрали до 50 осіб (Відділ має 58 членів), що на теперішні відносини є великою цифрою. Не обійшлося і цим разом без жвавої дискусії.

Ділячися своїм досвідом з іншими Відділами, треба додати, що наша Управа старалася вибирати найбільш актуальні, цікаві та під загальну дискусію пригожі теми. Прелегенти старалися опрацювати свої теми так, щоб викликати дискусію. Доповіді тривали 30-60 хвилин. Далішим моментом у тому успіхові був відповідний час і день. Гутірки відбувалися в середньому що три місяці, бо інші імпрези так Організації Визвольного Фронту, як і церковних та інших організацій, не дозволяли частіше їх переводити. Для гутірок Управа вибира-

ла п'ятницю, останній день праці в тижні, коли багато людей приходить відвідати наш Дім СУМА.

Радісна хвилина

Члени Відділів Організацій Визвольного Фронту в Йонкерсі пережили радісну хвилину в неділю 8 грудня м. р., коли під час бенкету голова Комітету Дому СУМА п. Е. Несторук проголосив сплату гіпотечного боргу за цю реальність, закуплену в 1950 році.

Закуплену за \$ 18.000 протестантську церкву і дім переробили наші люди на залю для імпрез і приміщення для Відділів. Крім того є там дві менші залі — одна руханкова для Юного СУМА і друга на сходини, проб і ін. В той час наша громада переходила громадську деяницю. Нові зусилля, нова ціль, дали поштовх для посиленої роботи.

Треба згадати з признанням безінтересовну працю наших будівничих, столярів, слюсарів, електриків та всіх інших, які дніами й ночами працювали над відновленням будинків. Сьогодні вони є горді, як і всі члени нашої громади, що за 5 років позбулися фінансових зобов'язань. Також треба згадати, що в часі купна наші організації мали тільки 300 дол. готівки. Жертвенність, посвята та зрозуміння суспільного обов'язку доконали свого.

Тому особливо приемно було голові Комітету Дому СУМА п. Е. Несторукові і тостмайстрові мг-рові В. Черевкові переводити цей бенкет. Промовляли на бенкеті представники організації та заслужені громадяни нашого міста, підкреслюючи знаменну роль „своєї хати” у громадській роботі.

Але наша громада не задовольняється своїми успіхами. Вже нуртують пляни збудувати новий Народний Дім (бо площа маємо велику), який задовольнив би всі потреби так громадського, як і розривкового та прибуткового характеру. На це треба буде понад 100 тисяч доларів, але громада каже: „Як потрібно, то дамо!”

C. H. K.

**ЧИТАЙТЕ, ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ
„ВІЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ”
З ЛОНДОНУ!**

(Продовження з 2-ої стор. обкладинки)

Збіркова листа ч. 408. Збірщик Мирон Крамарчук.
По \$ 20.00 — Василь Крамарчук.
По \$ 10.00 — Степан Гринчишин.

По \$ 5.00 — Петро Пишко, Осип Колодницький, Петро Ванаш, Петро Королевич, Ярослав Карпяк, Павло Кравець, Т. Федоришін, Гілярій Папіж, Володимир Лісович, Олекса Крамарчук, Стефан Ковальчук. Стах Яворський, Кирило Чіхрай, Антін Загородний.

По \$ 3.00 — Петро Киця, Михайло Солонника, Михайло Гунчак, Григорій Литвинчук, Теодор Гаврилюк, Андрій Чіхрай, Володимир Осталюк.

По \$ 2.00 — Михайло Заставний, Мирон Крамарчук, Дамян Бриковський, Володимир Павлишин, Михайло Павлишин, М. Ясьельська, Мирон Киця, Семен Сміт.

Збіркові листи чч.: 404, 405, 406, 410. Збірщик Василь Моцьо.

По \$ 20.00 — д-р Михайло Козак.

По \$ 15.00 — д-р Іван Дорошак.

По \$ 10.00 — інж. Роман Смулка, Михайло Іващенко, Дмитро Хабін, Дмитро Мандибур.

По \$ 5.00 — Василь Моцьо, Василь Семенець, Павло Бриславиць, Василь Домбровський, Василь Кміт, Юрко Вдовичик, Євген Човган, проф. Т. Петрецак, проф. Василь Гноєвий, Анатолій Гноєвий, Михайло Гноєвий, Максим Амброзяк, Ірина Колодницька, Григорій Крамарчук, Іван Колодницький, інж. О. Покотило, Михайло Яворський, інж. Ярослав Давидович, Осип Дмитришин, Павло Мізик, інж. Євген Карпяк, Іван Мошталір, Ярослав Абрамчук, Іван Вакіряк, Василь Дорошак, Михайло Кухарський, Дмитро Дудинський, Олександер Мінкович, Дмитро Гусак, Гілярій Підгайний, Михайло Свінціцький.

По \$ 4.00 — Богдан Крамарчук, Дмитро Іфкевич, Олена Ригайлло, Іван Пригар, Осип Бучак.

По \$ 3.00 — Павло Бриняк, Олена Венцаль-Карпяк, Микола Фейда, Богдан Дмитришин, Д. Давиденко, Петро Яворський, Мирослав Горішний, Лука Дишам, о. П. Леськів, Софія Покотило, Михайло Каркоць, проф. Федір Луців, Володимир Ніч, о. Левицький.

По \$ 2.00 — Ліда Кирницька, Ярослав Бущак, Микола Гаргай, Роман Осталович, Іван Таратула, Михайло Іванок, Дмитро Татарин, Гері Кіт, проф. Роман Ставничий, Петро Бунік, Михайло Кучинський, Марія Гноєва, Павло Вітрик, С. Перчишин, Р. Король, Василь Амброзяк, Стефан Вовчак.

По \$ 1.00 — Роман Дорош, Дмитро Радієвський.

СИРАКУЗЕ, Н. И.

Збіркова листа ч. 486. Збірщик М. Годжак.

По \$ 20.00 — П. Карпишин.

По \$ 10.00 — В. Мельничук, М. Годжак, В. Годжак, В. Фензор, М. Микитин, Мягкий, Шоробура, Павлів, д-р Гудзяк.

По \$ 5.00 — І. Василик, В. Возняк, М. Болозовський, М. Гучко, Г. Динька, М. Петришин, Ю. Копко.

По \$ 3.00 — Я. Гайдук.

По \$ 2.00 — М. Татусько, П. Денисон, В. Гайдук.

НІО БРІТЕЙН

Збіркові листи: 604, 605.

По \$ 20.00 — Дикун Михайло.

По \$ 10.00 — Мацяк Мечислав, Цап Володимир.

По \$ 6.00 — Лопатчук Іван.

По \$ 5.00 — Клюка Антін, Мох Олександер, Тінишин Василь, Палига Іван, Сич Осип, Кузьма Микола, Бучко Андрій, Зміняк Андрій, Гудима Іван, Ципцар Адам, Гірний Володимир, Смотрич Володимир, Мандро Микола, Шешурак Петро, Савчук Василь, Панчишин Василь.

По \$ 3.00 — Фурдас Григорій, Степанчак Михайло, Розборський Ярослав, Каролейза Ева.

По \$ 2.00 — Бабій Михайло, Павлюк Іван, Курилас Мирон, Ріг Осип, Пішко Василь, Зборовський Адам, Яцків Володимир, Стасюк Михайло, Панечко Микола, Шинкарук Максим, Шмайда Михайло, Наконечний Іван, Стецяк Іван, Радович Микола.

По \$ 1.00 — Присташ Володимир, Івашків Василь, Роман Петро, Дзяд Осип, Романишин Василь, Перун Ізидор, Котик Іван, Магас Евфrozина, Сибал Іван, Роповський Іван, нечіткий.

АЛІЕНТАВН, ПА.

Збіркова листа ч. 413. Збірщики: І. Ганич і Д. Гудз.

По \$ 15.00 — Д. Хорват.

По \$ 5.00 — І. Ганич, Д. Гудз, П. Подоба, С. Кадинко.

По \$ 3.00 — І. Процак.

По \$ 2.00 — І. Федоринець, А. Маркович, А. Надбренна.

По \$ 1.00 — М. Фікула, І. Чаплинський, І. Ядловський, М. Онушканич, П. Пайташ, Є. Змій, Г. Богуш.

Збіркова листа ч. 411. Збірщики: М. Путько і І. Федорак.

По \$ 10.00 — Д-р Мончак.

По \$ 5.00 — М. Путько, І. Федорак, М. Юрчико.

По \$ 3.00 — В. Мотрук, В. Кузьмак, І. Ковальський.

По \$ 2.00 — А. Пінчук, В. Огородник, С. Голод, М. Бааранчак, І. Кисілевська, П. Горбовий, О. Лепета, І. Павлюк, М. Голіч.

По \$ 1.00 — А. Гелітканич, М. Юрчак, В. Поптик, Ю. Мотрук, Т. Чубенко.

Збіркова листа ч. 412. Збірщики: М. Іванів і С. Муха.

По \$ 10.00 — М. Іванів.

По \$ 5.00 — С. Муха.

По \$ 3.00 — А. Войцікевич, д-р Солан.

По \$ 2.00 — П. Кривоніс, В. Перун, І. Кулик, М. Хомка, М. Боцко, Д. Паращак, М. Левицький, о. Д. Савка, д-р Блащац, В. Малайчук, Ф. Кресіні, М. Качмар.

По \$ 1.00 — М. Іванісік.

Збіркові листи чч.: 414 і 415. Збірщики: І. Морковчук, і І. Стасів.

По \$ 10.00 — Похоронне заведення „Вебер”, д-р Ізакі, Пекарня „Іджіл” Стар”.

По \$ 5.00 — Д-р Едінгер, В. Романишин, І. Морковчук, А. Чекалюк, І. Стасів, О. Проць, І. Швець.

По \$ 3.00 о. Т. Барилляк, С. Кацапір, П. Романишин, С. Когут, І. Зазворський.

По \$ 2.00 — В. Печений, С. Петровський, О. Проць, М. Пукшин, М. Белзецький, В. Белзецький.

По \$ 1.00 — І. Горбач, А. Брунєцька, І. Вокрин, М. Керкуш.

ПЕРТ АМВОИ, Н. ДЖ.

Збіркові листи чч.: 446, 447, 448.

По \$ 15.00 — Петро Стаків, д-р Петро Васко, Кость Миронович.

По \$ 12.00 — Петро Стрілка.

По \$ 10.00 — Стефан Галата, Евдокія Аристович, Мирон Кузьо, Микола Лишак, Гриць Тарасюк.

По \$ 5.00 — Дмитро Вовк, Михайло Фединишин, Степан Космина, Михайло Мисак, Український Демократичний Клуб, Петро Тицький, о. Стефан Сулих, Євген Науменко, Кузьма Науменко, Іван Гавриш, Микола Степась, Родина Максимович, Анна Возьна, Ілько Федчок, Володимир Гладич, Домініка Тарасюк, Василь Тарасюк, Олекса Ковалевський, Борис Науменко, Леонід Харченко, Микола Тулис, Павло Бадяк, Михайло Федчинський, Сем Канай, Микола Вовчук, Теофіль Мацьків.

По \$ 4.00 — Юрій Карак, Мауро, Богдан Лівицький, Родина Грицай, Мирон Дячишин, Ева Крицька.

По \$ 3.00 — Роман Амброзевич, Володимир Пацканник, Іван Гулент, Олекса Ревуцький, Стефан Лопозанський, д-р Дмитро Драгинич, Петро Гадек, о. Стефан Сидор, Іван Фединишин, Стефан Мельник.

По \$ 2.00 — Юрій Довбуш, Михайло Рибак, Іван Шевчик, Михайло Шнір, Михайло Базилевич, Юрій Литка, Іван Мельник, Йосиф Яремчак, Володимир Левкович, Дмитро Дячишин, Лука Циктор, Андрусечко, Ярослав Тимків, Дмитро Степась, Василь Матковський, Василь Стек, Теодор Лабуза, П. Запотічний, Григорій Бабин, Марія Маслій, Дмитро Лозинський, Йосиф Деліман, Марія Пальмер, Василь Тицький, Йосиф Рилик, Семен Дзьоба, М. Сиваган, Корнило Галушка, Максимович, Микола Глива, Василь Чабан, Стефан Возьний, Іван Яремчак, Василь Папаца, Іван Савчак, Марія Де Олівера, Анатоль Вовк, Іван Гураль, Михайло Бадяк, Мазурек, Іван Космина, Йосиф Степась, Петро Прус, Йосиф Шотт, Йосиф Дувуліт.

По \$ 1.00 — Петро Пацканник, Стефан Филипчик, Невідомий, Ліман Марія, Дякун, Медвік, М. Степась, Мазуровський, І. Добрянік, Анна Стечак, НН, Іван Ілек, Мисак, М. Паук, Василь Дячишин, М. Бадяк, Юрій Срібний, А. Шевчик, А. Барчевська, І. Пащуляк, А. Тицька, С. Петрінка, Сабіна, Мих. Киртичак, Г. Пашуля.

ЧІКАГО-ПІВДЕНЬ

Збіркові листи чч.: 456, 457, 458. Збірщики: п. Остап М. п. Мединський Ст.

По \$ 10.00 — Дронь Г.

По \$ 5.00 — Матвійчук Г., Демкович А., Округ Ст., Логай М., Петрушак І., Щурко А., Добрянський І., д-р Сіменович М., Івахів М., Микитин В., Павленко П., Подлецький І., Мединський Ст., Шатинський І., Шатинський В., Фецуляк, Веселій М.

По \$ 4.00 — Спольський О.

По \$ 3.00 — Донус П., Государ Д., Сталений Е., Шкірпан Д., Стебельський М., Прокурник Ст., Крайник О., Чомко Г., Бурдяк А., Шатинський М., Кравчинський В.

По \$ 2.50 — Паньків Ст.

По \$ 2.00 — Диркач П., Ярка І., Возняк М., Пипський М., Воробець І., Коколюс О., Остап М., Кімак М., Жебребний І., Коник Г., Ватаманюк Ю., Гебур І., Гебур О.,

Гебур А., Димкович Ю., Ужвій М., Черняк М., Шарий О.

По \$ 1.00 — Дмитрів В., Чехар М., Дяченко С., Шиманьчик О., Жовнір І., Поліщук І., Дивак Г., Шпирналь І., Байлаш, Ковалъчик, Лешко Д., Диркач І., Херойм М., Кондус М.

Збіркові листи чч.: 459, 460, 461.

По \$ 10.00 — Порохонько Г., Колодчин Ф., Чурма Т., Осер. СУМА ім. Богуна.

По \$ 5.00 — Забродський С., Вардахівський І., Школьний Т., Хома П., Повідинський С., Зімбровський В., Тринога С., Вигнанський П., Брицький В., Кичма М., Перхач Е., Кривачук М., Козій А., Папушкевич М.

По \$ 3.00 — Боготовяк А., Гнатишин В., Наливайко М., Хомик І., Три Друзі.

По \$ 2.00 — Бричка В., Шалєва І., Ясінський О., Ячинин М., Ткачук П., Юськів Ю., Вербовецький С., Матичак В., Гринько В., Кучер А., Дяків С., Слободян П., Тимець М., Михайлишин М., Ковалишин М., Старчак І., Вагрійчук М., Орищук С., Пірко І.

По \$ 1.00 — Бурбан М., Гут П., Гарасим П., Дикий М., Свірський І., Тарабань С., Косар І., Босий М., Чура І., Хомич І., Дума Д., Гулич Д., Сулипа Л., Василів П., Влізло В., Катамай П., Чурма І.

Збіркова листа ч. 462. Збірщик Пилипчак Степан.

По \$ 10.00 — Лущак І., Пилипчак Ст., Кушнір В., Юзыко І.

По \$ 5.00 — Ткачук М., Луців М., Луцик О., Дутчак В., Возняк М.

По \$ 4.00 — Петрина Г.,

По \$ 3.00 — Мандзій М., Залуцький М., Шевців В., Мандзій Є.

По \$ 2.00 — Мандзій В., Шуя В., Дутчак П., Їжак Ст.

По \$ 1.00 — Криса І.

Збіркова листа ч. 464.

По \$ 20.00 — д-р Сайкевич В., д-р Дорожинський О.

По \$ 10.00 — Білецький М., Салацький І., Галан О., Зрада О., Куд О., Турчиновський В., Гайдук А., Стебельський М-р, Танчак П., д-р Павлинський, д-р Іванець Я., Процик П.

По \$ 5.00 — Савчак В., Пукас Д., Ярунік М., Шандра М., Бойчук П., Стефанський З., Стасенець І., Семків М., Єдліцький М., Ярема О.

По \$ 4.00 — Василів І.

По \$ 3.00 — Мураль М., о. Когут.

По \$ 2.00 — Винарчик В.

РОЧЕСТЕР, Н. Й.

Збіркова листа ч. 466. Збірщик Л. Захарків.

По \$ 100.00 — Петро Стрижаченко.

По \$ 20.00 — Л. О. Захарків.

По \$ 5.00 — Василь Гудз, Ю. Боберський, Антін Флюсович.

По \$ 3.00 — Гриць Іванонкві, М. Агащук, Саламаха.

По \$ 2.00 — М. Павлович, Р. Павлович, В. Юзыків, С.

Павлишин, В. Мотика, В. Білоус, Домбчевський.

Збіркова листа ч. 468. Збірщики: П. Балко і І. Тороус.

По \$ 25.00 — 25-ий Відділ ООЧСУ.

По \$ 5.00 — Тарабан, Я. Благий, О. Кушнір, О. Соробей, Королишин, Н.Н., Я. Корда, В. Базюк, В. Вілан, П. Бучинський.

По \$ 3.00 — Н.Н., Осип Захерків.

По \$ 2.00 — І. Телега, А. Гринчишин, П. Буцюр.

Збіркова листа ч. 467. Збірщик Павло Куцій.

По \$ 5.00 — С. Меленевич, Т. Лесик, С. Чолач, О. Гринюк, О. Заллатинський, А. М. Пічор, М. Кировчок, В. Плюта.

По \$ 4.00 — В. Зборовський, І. Целюх.

По \$ 3.00 — О. Король, В. Лужецький, М. Когут, Я. Матковський, А. Ковалечук, М. Кукуруза, М. Падяк.

По \$ 2.00 — І. Костів, В. Гудзеляк, В. Попович, С. Ігнатюк, А. Чамарник, С. Рекута, П. Стеценко, М. Собачок, Н. Боднарук.

По \$ 1.00 — С. Якус, Д. Возняк, Я. Погорецький.

Збіркова листа ч. 473. Збірщик п. Крупа.

По \$ 10.00 — П. Яковина, Т. Кахнекевич, А. Повх, М. Білоус, П. Левко, П. Бездух, Н.Н.

По \$ 5.00 — І. Рийопка, І. Приймак, М. Озарук, М. Глівський, Д. Пристай, П. Куцій, М. Кущак, М. Бавус, І. В., І. Чернецький, Т. Долинюк, А. Кузяк, К. Оключ, С. Стецьера, С. Грунюк, Г. Герета, Р. Гладун, М. Савицький, В. Легун, Г. Кузів, М. Булкот.

По \$ 3.00 — В. Вороняк, Колодій, С. Ващук, М. Марущак, М. Семків, М. Пилиняк, П. Білоус, М. Дудка.

По \$ 2.00 — О. Грабар, С. Мартинюк, М. Зінчин, Г. Лазоренко.

По \$ 1.00 — М. Басалай, Н.Н., Стасюк.

Збіркова листа ч. 472. Збірщик П. Бездух.

По \$ 25.00 — Осередок СУМА.

По \$ 10.00 — М. Вовкович.

По \$ 5.00 — П. Твердохліб, О. Блищак, М. Зорій, І. Мороз, В. Чорненький, П. Гаріс, І. Вольський, О. Гафткович, М. Дворський.

По \$ 3.00 — В. Самосій, О. Гарбовський.

По \$ 2.00 — Е. Бедрій, М. Осадців, М. Сулима, І. Корильський, М. Якимишин, І. Якимишин, А. Хміль, М. Пудлик, В. Кріль, Рінаж.

По \$ 1.00 — В. Кубаба.

Збіркова листа ч. 471. Збірщик П. Бездух.

По \$ 15.00 — Українська Амер. Жіноча Допомогова Орг.

По \$ 10.00 — Р. Шереліс, Д. Пелипець, Український Дім В. Ф.

По \$ 5.00 — І. Проць, П. Семків, В. Галуцький, мгср. О. Бойко, С. Королишин, П. Заблоцький, К. Палій, Б. Борис, А. Бойко, В. Хміляр.

По \$ 4.00 — В. Лещинський.

По \$ 3.00 — Т. Олексин, Т. Бал.

По \$ 2.00 — М. Бабюк, Г. Черкавський, А. Надяк, І. Сабатович, А. Притискач.

Збіркова листа ч. 470. Збірщики: П. Бездух і І. Тороус.

По \$ 10.00 — Д р Годованець.

ВСІМ ЖЕРТВОДАВЦЯМ ЩИРЕ СПАСИВ!

(Продовження збірки в наступному числі)